

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 2, Sayı: 16

Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl

15 Ağustos 1932

Kuş Bakışı

Maziye İnkâr Edenler, Darülfünun Ve Millî Tarih Kongresi

Fertler için olsun, milletler için olsun "mazi" dayanılacak en büyük kuvvettir ve maziye ancak mazisi lekeli ve karanlık olanlar inkâr ederken son inkılâbın zayıf iradeler ve zayıf seciyeler üzerinde yaptığı sarsıntı ile "maziye sövmek" moda haline gelmiş. Ve maziye sövmek daha müfrit bir şekilde girerek milliyet düşmanlığı halini de almıştı.

Aramızda öyle piçlere rast geliyorduk ki yalnız maziye sövmekle, milliyeti inkâr etmekle kalmıyorlar, bu fikirlerini matbuatla yayarak sarsılmaya meyyal olanları da sarsıyorlardı.

Bu cereyan bazen o kadar genişliyor, o kadar korkunç bir şekil alıyordu ki insanın Türk Milliyetinin istikbalinden bile meyyus olacağı geliyordu. İnsanın, "Türk olduğuma pişmanım" diyen bir muallim namzedini gördüğü veya işittiği zaman meyyus olmaması için pek geniş yürekli daha doğrusu pek kayıtsız olması lâzımdır.

Maziye inkâr edenler "istikbal, istikbal" diye haykırıyorlardı. Maziye dayanmayan bir istikbal olamayacağını düşünmüyorlardı. Onlara göre maziye sevmek

irtica idi. Asrî olmak için maziye atmak ve yalnız ilerisini düşünmek lâzımdı. Halbuki bu fikri ileri sürenler hep imanları ve iradeleri zayıf biçare insanlardı.

Biz şimdiye kadar mekteplerimizde çocuklara mazimizi ve dolayısıyla milliyetimizi sevdirecek hiçbir şey yapmadık. Daha düne kadar liselerimizde okutulan tarih kitaplarında Roma, Yunan, Mısır, vesaire tarihlerine hasredilen sayfa adediyle Türk tarihine hasredilen sayfa adedini mukayese edince insanın hiddetten çıldıracağı gelirdi. Tarihî hayatları ve doldurdıkları coğrafi saha Türkler'e göre pek kısa ve küçük olan Alman milletinin tarihi için Viyana Darülfünununda on bir kürsü varken koca Türk tarihi için bizim darülfünunumuzda yalnız iki kürsü vardır.

Garba gitmek, garba tapmak diye bağırın, garbın her şeyini taklit eden efendiler, garbın giyinme usullerini, şampanyasını almadan önce bu gibi milliyetçiliği kuvvetlendirecek âdetleri memleketimize soksaydılar daha insanca bir iş görmüş olurlardı.

Fakat biz, bize zararı olan cihetlerde Avrupa'yı bir maymun mukallitliği ile taklit ederken, bize faydalı olan taraf-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 2

larında onun zıddına gittik. Memleketin en yüksek ilim şahsiyetlerini toplaması icap eden ve yalnız millî irfanın değil, millî mefkurenin de kaynağı olması lâzım gelen darülfünuna gelince: bu millî vazifesini ne dereceye kadar yaptı? Bir iki yıl önce "darülfünun vazifesini yapıyor mu?" diye açılan bir ankete hukuk müderrisleri: "mükemmelen yapıyor" diye cevap vermişlerdi. Onlara göre arada sırada inkılâp nutukları vermek, bu nutukları verirken maziye inkâr ederek Türk tarihini cumhuriyetten başlatmak, zaman zaman yaşasın cumhuriyet diye kadeh kaldırmak ve yabancı bir millete mensup profesörlerle talebeler geldiği zaman onlarla Türk milleti arasında mev-

adı kaç kere geçti? Halbuki bu müderrisler inkılâba olan sadakatlerini şekil itibariyle göstermekten bir an bile geri kalmadılar. Edebiyat fakültesi talebesine şehadetname verirken cumhuriyete sadık kalacaklarına yemin ettiren, hatta bu yemini yabancı tebaalardan olan talebeye de teşmil etmek gibi gülünç bir harekette bulunan müderris beylerin hepsi dünün adamlarıydılar.

Onlar dün de "padişahım çok yaşa" diye bağırışlardı ve bu gün istibdat zihniyetini istibdat karakterini aynen cumhuriyete tatbik ediyorlardı. Bu işlere karşı bir aksülâmelin olması tabiiydi. Olacaktı da. Ankara'da kurulan tarih cemiyeti bu aksülâmelin i-

Mukadderat isterse seni yoldan çevirsin,
Sen hele bu yollarda yıpranarak aşın da,
Varsın bütün ömrünce bir an nasip olmasın
Yorgunluğunu gidermek serin bir su başında.

Bir gülüşten ne çıkar, ne çıkar ağlamaktan?
Kullar kancıklık eder, bela bulursun Hak'tan.
Gün olur ki bir yudum su ararsın bataktan,
Gün olur ki bir tutam tuz bulunmaz aşında.

Bir çığ gibi yürürsün bir lahza durmaksızın,
Bir ilahi kaynaktan geliyor çünkü hızın.
Duygular ölmüştür... Tapınılan bir kızın
Bir füsün bulamazsın gözlerinde, kaşında.

Istırapı kanına katta göz kırpmadan iç!
Varsın gülsün ardından, ne çıkar, bir iki piç...
Bu varlık dünyasında yalnız senin hiç mi hiç
Bir şeyin olmayacak... Hatta mezar taşın da...

ATSIZ

cut tarihî dostluktan bahsederek öpüşmekle darülfünunun ilmî-millî-içtimaî vazifesi tamam oluyordu.

Bu müderrisler ne düne, ne de bu güne karşı olan vazifelerinden hiçbirisini yapmadılar. Memleket gençliğine öğretilmesi icap eden bir inkılâp ideolojisi, bir eski Türk hukuku vardır. Roma hukukunu, Yunan teşkilâtını su gibi bilen, bülbül gibi okuyan müderrisler bunu tedvin etmeyi akıllarına getirdiler mi? Şu veya bu dersin tarihini okutan profesörler Fransız hukukuna göre yazılmış olan ve Türkiye'yi solda sıfır bırakan eserleri papağan gibi tekrardan başka ne yaptılar? İçtimaiyat derslerinde Avustralya'nın vahşî kabilelerinin isimleri yanında "Türk"

fadesi tarih kongresi darülfünununun foyasını meydana çıkaran bir meydan harbi oldu.

Biz garp medeniyetini kabul ettikten sonra baş döndürücü bir süratle ve kendimizi unutacak kadar garplılaştık. Fakat bir de Türkleşmek lâzımdı. Biz öyle bir millet olmalıydık ki mazideki ananelerimizle bu günün icaplarını telif edebilelim. Bunun için maziye hürmet etmek, hürmet etmek için de maziye bilmek lâzımdı. Halbuki münevverlerimiz maziye bol bol sövmekten başka ne yapıyorlardı? İmparatorluk devrimiz olan Osmanlı ve Selçuk hanedanları devri bir çirkef sahnesi gibi tasvir ediliyor, atılıyor ve her

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 3

şeyin başlangıcı olmak üzere cumhuriyet devri alınıyordu. Bunun bütün kabahati kraldan çok krallık taraftan olan yaygaracılar, yani inkılâbı yapanlardan çok inkılâpçı olmaya kalkışan çığirtkanlarda idi.

Vahdettin vatanına ihanet etti, Abdülhamit zulüm yaptı, Sultan İbrahim deli idi diye bütün imparatorluk devri büyüklerine ve o devrin tarihine küfür etmek çok yanlış bir yoldur. İnkılâpçıların arasında birisi millî müdafaa bütçesinden çaldı diye bütün inkılâbı ve inkılâpçıları inkâr etmek nasıl yanlış bir hareketse, bir kaç kişi için de Kılıç Arslanları, Sultan Mesutları, Osman Gazileri, Orhanları, Muratları, Fatihleri, Yavuzları vesaire, inkâr kalkışmak da öyle bir hareket olurdu. Halbuki bizim imparatorluk tarihimiz yalnız büyük reis ve büyük kumandanlardan; yalnız Kosova, Varna, Çaldıran, Mohaç, Silistire ve Plevnelerden ibaret değildi. Onun Füzulîleri, Nedimîleri, Mimar Sinanları, Kâtip Çelebileri, kanunları, teşkilâtı, birer sanat şaheseri olan heybetli camileri, birer darülfünun olan medreseleri de vardı. Hem de bu Osmanlı ve Selçuk devri maziye daha başka ve daha şanlı devirlerle bağlanıyordu.

Mazisi ve mefahiri olmayan milletler bile kendilerine bir mazi, bir millî destan uydururken, biz binlerce yıllık şanlı bir fütuhât, teşkilât ve medeniyet tarihimizi inkâr ederek bir prensip halinde çingeneleşiyorduk.

Bu uçuruma gidişin önüne geçecek kuvvet darülfünundu. Darülfünun buna karşı ne yaptı?

Dünyada muhtelif isimler altında milliyetperverlik cereyanları hızlanır ve Türk gençliği berbat bir kozmopolitliğe doğru sürüklenirken millî şuuru, millî irfanla uyandıracak olan darülfünun hararetli bir alışveriş pazarı haline almıştı. Darülfünunda baremin tatbiki dolayısıyla biraz fazlaca arpalık koparmak isteyen müderrisler birbirlerine girmişlerdi. "Müderrisler kendilerini yalnız il-

me hasretmelidir" diyenlere karşı yaygara kopuyor, birer bahane bulunarak onlara leke sürülmeye çalışılıyordu. Ömründe bir tek eser neşretmemiş olanlara, ilimle hiç bir alâkası olmayan tüccarlara, avukatlara, iş adamlarına kıdemlidir diye yüzlerce lira maaş veriliyor. Bir kütüphane dolduracak kadar eser neşretmiş olanlar birer sudan sebeple birkaç derece aşağı atılıyordu. Darülfünuna dışardan bakanlar bu hale "kemik kavgası" diyorlardı. Tasarruf dolayısıyla hükümet millî müdafaadan bile para kestigi halde darülfünuna bir yıl önceki bütçesini aynen vererek teveccühünü göstermişken, bu efendiler bu parayı öyle bir paylaştılar ki neşriyat yapmak, vesait almak için hemen hemen hiç para kalmadı. Fakat iş bu kadarla da bitmedi. Müderris beyler millet meclisinden çıkmış bir kanuna muhalif bir kararla ikinci bir gaf daha yaptılar: barem kanunu mucibince asistanların (yüksek tahsil gördükleri için) on ikinci dereceden maaşa girmeleri lâzımken bu asistanlara iki derece daha aşağı maaş tahsis etmekte beis görmediler. Sanki bir müderrisin midesiyle bir asistanın midesi arasında fark varmış gibi kendilerine bol keseden 200-250-300 lira maaş tahsis eden efendiler asistanlara da lütfen 50 lira bahşettiler. Bu suretle darülfünunun 800 bin lirası kışlık odunlarla müderrisler arasında taksim olunmuş bulunuyordu. Bu müderrislerin çoğu dışarıda doktorluk, tüccarlık, muallimlik, vesaire gibi işlerden de arpalıklarını genişletir ve müderrisliği yalnız bir reklâm olarak kullanırken asistanların dışarıda herhangi bir vazife almamasını men edecek bir de karar çıkardılar. Halbuki bu müderrislerin ilmî kıymeti ne idi? Memlekete, Türk inkılâbına karşı borçlarını yapmış mı idiler? Bunu anlamak için çok söze ne hacet, darülfünunu biraz gözden geçirmek kâfidir.

Hukuk mezunlarından bir genç, kendi hocalarından birinin takriben on yıl önce taş basması olarak basılmış notlarını tesadüfen ele geçirdiğini; kelimeleri,

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 4

noktaları ve virgülleri ile bugün de talebesi-ne verdiği notların aynı olduğunu söylüyordu. Aşağı yukarı bütün fakültelerimizde de buna mümasil haller pek çoktur. İlim böyle bir papağanlıksa müderrislere bu kadar para vermeye lüzum yoktur. Bir gramofon plâğı darülfünunun talebelerini fisebilillah da okutabilirdi.

Ankara'da toplanan millî tarih kongresi bu uyuşukluktan kurtulmak için yapılan bir silkiniştir. Bir buçuk yılda büyük mesai sarf eden ve liseler için bir kitap yazan bu heyet hiç şüphesiz zamanla, yanlışını düzeltip eksiğini tamamlayarak kitabı daha güzel bir şekle sokacak ve orta mekteplerle ilk mektepler için de birer kitap yazdıktan sonra ilk mektepten darülfünuna kadar Türk çocuğu millî bir kültür ile yetişecektir. Halbuki şimdiye kadar nasıldı? İskender'i, Napolyon'u büyük insan olarak öğrenen Türk çocuğuna Temür bir vahşi, Çingiz bir medeniyet düşmanı olarak öğretilir, Temür'ün, Çingiz'in orduları ve devleti "Tatar" tesmiye olunurdu.

Darülfünunun hocaları Ankara'daki tarih kongresine gidip de tarih encümeninin fikirlerini münhezimane bir şekilde kabul ederek cehalet hüccetlerini kendi elleriyle imzalayacak yerde, Garbı körü körüne taklitten vazgeçerek tarihi Türk görüşüne göre okutsalardı şüphesiz daha iyi olurdu. Bu hocalardan birinin tarih kongresinde kalkıp "sizin vesaitiniz vardı, çalıştınız; bizim yoktu, onun için kısmen mazuruz" demesi de kuru bir lâftır. Vesait nedir? Kitap mı? işte sonsuz bir hazine halinde İstanbul kütüphaneleri... O halde mazeret nerde kaldı?

Ankara'daki tarih encümeni bazı nazariyeler koymuş olabilir. Avrupalıların kendi lehlerine ve bizim aleyhimize koydukları nazariyeleri kabul etmektense kendi lehimize nazariyeler koymak şüphesiz daha makul bir harekettir. Komünist propagandası, Frenkperestlik, kozmopolitlik, memleketimizde bir sistem halinde dört nala

ilerlerken ve artık "din" bir mefkure olmak kuvvetini kaybetmişken bizim için sarılacak yegâne istinatgah milliyetimiz, genç Türkçülüğümüzdür. Yeryüzünün geniş bir sahasına yayılmış olan, şerefli ve müşterek bir mazi sahibi 30-40 milyonluk büyük bir milletin mefkuresi başka bir şey olamaz. Bir gün muhakkak birleşmesi tarihî bir zaruret olan bu büyük milletin programını çizmek için, hatta geç bile kalınmıştır.

Ankara tarih kongresi müderrislerin ehliyetsizliğini ispat ederek darülfünunda ıslahat yapılması lüzumunu tekrar ortaya koydu. Hakikatte bu günkü darülfünun orta mekteplerin üçüncü devresidir. Çünkü buradaki dersler biraz mufassalca okutulan lise dersleri ve hocalar da -iki üçü müstesna- esersiz, kitapsız lise hocalarıdır. Kaldı ki lise hocaları arasında, çok nadir olsa bile, darülfünun müderrislerine parmak ısırtacak ilmî mahsul verenler vardır. Kendi kendine bir eser çıkaramayan talebe darülfünunun talebesi olamayacağı gibi, ilme bir şey katamayan hocalar da darülfünun hocası olamaz. Bu hocalar değişmedikten sonra darülfünunun ıslahı için yapılacak her hareket akim kalacak ve darülfünuna sarf olunan emek ve para heba olacaktır.

Bugün darülfünun her haliyle liseden biraz yüksek bir mektep şeklini almıştır. İmtihanlar gayet gevşektir. Bu imtihanlarda kayıtsızlığın, ahbablığın her türlü neticeleri görülür. Kendisi mahcup olmamak için talebelerine anlaşma teklif eden hocalar vardır. Gidip bu derslere bakınız: Önünde ne bir not, ne bir kitap olmadan hafıza kuvvetiyle talebesine ders veren müderrisler (?) göreceksiniz. İlimin yalnız hafızaya dayandığı orta çağ devirleri geçmekle beraber bizim müderrisler hâlâ o kafadadır. Çünkü onların ilimleri de o kadardır.

Açık söyleyelim: imtihanında mühim bir meseleymiş gibi İskender'in atını soran

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 5

hocalarla, eserlerinin Mısır'daki Cami ül-Ezher'de okunmasıyla öğünen müderrislerle bu iş yürümez. Lâik bir devletin darülfünununda ders okutan bir adam eserlerinin mutaassıp ve kurunuvustâî Cami ül-Ezher'de revaç bulmasıyla öğünürse o adam softalıkla iftihar demektir.

İlmî vazifesini yapamayan ve bir çok müderrisleri Türk olmayan darülfünundan ise mefkurecî bir vazife beklenemeyeceği gayet tabiidir.

Daha iyisi kurulmak şartıyla, bu darülfünun kökünden yıkılmalıdır.

"Dîvân-ı Lugâtüt-Türk"ün Telif Senesi Hakkında

Hartmann'ın (Millî Tetebbüler, IV, 167-168) mülâhazalarında ve Brockelmann'ın makalelerinde "Dîvân-ı Lugâtüt-Türk"ün telif senesi yalnız kitabın sonundaki kayda müstenit olduğundan düzeltilmeye muhtaçtır. Telif senesi kitabın kendisinde birkaç yerden istihraç olunuyor:

- 1) I, 3-4: müellif kitabını Halife El-Muqtedî Billah'a takdim ediyor ki bu zat 467-487 (= 1075-1094) arasında hükümet sürmüştür,
- 2) III, 333: Kitabın telifine 464 Cemaziyelevvelinin ilk günü (=25 Kânunusani 10-72) başlayarak dört defa düzeltip yazdıktan sonra 10 Cemaziyeleher 466 Pazartesi günü (= 10 Şubat 1074) bitirdiğini söylüyor.
- 3) III 116: timsah yılı hakkında:
السنة التي كتبتنا هذا الكتاب في سبع وستين مائة
deniliyor. Filhakika hicrî 469 (= milâdî 1076) yılı yılıdır.
- 4) I, 290'da Türk takviminden bahsederken
والسنة التي كتبتنا هذا الكتاب في محرم سنة ستين

وارجع مائة كانت دخلت سنة الحية وهي يلان بلى، فلما مضت هذه
السنة ودخلت سنة سبع وستين كدخلت سنة الفرس وهي يند بلى

deniliyor. İşte burada mesele karışıyor. Çünkü 466 yılının Muharremi, milâdî 6 Eylül 1073 Cuma günü başlıyor ki bu sene yılan yılı değil "sığır yılı"dır. 467 = 1074 yılı da Yund = Yılık yılı değil, "Bars Yılı" oluyor. Yani arada tam dört yıl fark var. Yılan yılı 458-1065, 470= 1077 senelerinde, Yund = Yılık yılı da 459 = 1066, 471 = 1077 senelerinde oluyor.

Mahmud-ı Kâşgarî gibi dikkatli bir âlimde böyle bir yanlış bulunmasına taaccüp ederek kitabın asıl yazma nüshasına baktım. Gördüm ki asıl nüshada (s. 174) mezkûr cümle: السنة التي كتبتنا هذا ،

الكتاب كان في محرم سنة ست وستين واربعمائة كانت دخلت
سنة الحية وهي يلان بلى . فلما مضت هذه سنة ودخلت سنة
سبع وستين كدخلت سنة الفرس وهي يند بلى
yazılmıştır.

Burada asıl nüshada da كسبرم وستين kelimesi yerine كسبرم وستين yazılmış olduğundan müstensih veya diğer bir zat yanlışlığın burada değil كسبرم kelimesinde olacağını tahmin ederek hamîşe kırmızı mürekkeple المصنوع سنة كسبرم وستين diye bir mülâhaza yazmış.

Muallim Kilisli Rifat Bey de asıl metni almayarak hamîşteki yazıyı almış ve umumen kitap, Rifat Beyin neşrinde başından sonuna kadar hiç bir yerinde metnin kıraatine ait hamîşe filân yazılmadığından bazı yerleri izaha muhtaç olarak kalmıştır (meselâ asıl nüshada kelimeler tamamen bozulmuş olduğu halde Rifat Beyin kendi fazlı ile ihya ettiği noktalar mevcut olduğu gibi, harekesiz olduğu halde, naşirin kelâmın siyakına bakarak hareke koymuş olduğu yerler de görülmüyor.)

Dediğimiz gibi I, 290'daki seneler ise

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 6

tamamen tashihe muhtaçtır. 469 Muharremi 5 Ağustos 1076'da başlayıp, bu yılın ilk baharında da 1077 yılı başlıyor. 470 Muharremi 25 Temmuz 1077'de başlıyor ve mezkûr senenin ilk baharında da yılın yılı başlıyor. Türk senelerinin iptidasını Kâşgarlı Mahmud'un kendi dediğine muvafık olarak "Nevruz" günü hesap eder ve nevruz günü-nü de sene başı 22 Mart olmak üzere kabul ederse 12 Şaban 468den başlayıp 24 Şaban 469'a kadar. Yılan yılı da 23 Şaban 469da başlayıp 3 Ramazan 470'e kadar devam ediyor, 4 Ramazan 470'te ise Yılkı = Yund yılı başlamış oluyor. Mahmûd-ı Kâşgarî'de eğer bir zühul varsa o da 469 Muharremi'nde Yılan yılı giriyor demesidir. Çünkü

Yılan yılı Muharremde değil 23 Şaban 469da giriyor. Ve müellifin cilt III, s. 116 da 1077 yılı hakkında söylediği tamamen doğrudur. Ve I, 290'daki sene ile III, 116'daki sene 12 Şaban 468 = 22 Mart 1076da başlayan Yılan yılına aittir. Hülâsa bu senelerin şu şekilde anlaşılması icap eder ki müellif kitabını evvelce daha El-Qâ'im bi-Emrillah zamanında 25 Kânunusani 1072 - 10 Şubat 1074 arasında yazıp tamam etmiş ve sonra 1076—1077 senelerinde tekrar tekmil ederek Halife El-Muqtedî Billah'a takdim etmiştir.

Buna göre kitabın telif yılı Hicrî 470 (= milâdî 1077) olarak kabul olunmak icap eder.

Prof. Ahmet-Zeki Valîdî

Türk İstenografisi ve Memleketteki Lüzumu

Söylenen bir ifadeyi aynen zaptetmek maksadıyla tesis edilmiş seri yazı metotlarına istenografi denir. Kelime, Yunanca'dan alınmış ve beynelmilel bir mahiyet kazanmıştır. Bugün hemen her memlekette bir veya birkaç seri yazı usulü vardır.

Milâttan önceki zamanlarda bile kendi lüzumunu hissettiren bu metodu biz henüz pek yakın denecek bir zamanda kabul ettik. İlk yazının icadıyla beraber başlayan istenografi ihtiyacını, bazı milletlerin çok sonra ve pek az duyduklarını biliyoruz. Eski Arap harfleriyle olan yazı gibi istenografik mahiyeti haiz yazıların her iki vazifeyi de gördüğü yerlerde buna hiç baş vurulmadığı da vakidir.

Çabuk yazma ve çok yazma maksatlarıyla vücuda getirilmiş makine ve yazı makinesinin keşfi gibi müteaddit vasıtalar vardır ki: bunlar yanında istenografinin mevkiine ehemmiyetle

işaret etmeden geçmeği vazifesizlik saymalıdır.

Kimse inkâr edemez ki: bir cemiyet içinde fikirlerin ifade vasıtası olmasıyla söz, müstesna bir rol ifa eder. Nice kahramanlar ve nice liderler, ancak vicdanî inanış ve duyularını muhitlerine haykırmak suretiyledir ki, koca bir topluluğu ve koca bir memleketi derin felâket uçurumundan yüksek kurtuluş zirvesine açık yükselme havasına çıkarmışlardır. Bunun en basitini fakat en yaman tesirlisini ise mektep kürsülerinde duyarız.

Haçerenin malûm ihtizaz tellerinin kulaklara yaptığı bu inikası, el vasıtasıyla kâğıda intikal ettirerek neşir sahasını açmakla, onları, ufak bir cemaatin dar çerçevesinden, koca bir memlekete ve hatta cihana yaymanın ilk kademesini tesis etmiş oluruz. Büyük âlimlerin, büyük adamların, büyük tüccar ve alelûmum yüksek

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 7

İş sahiplerinin diğer memleketlerde daima müteaddit istenograflar kullandıklarını duyduğumuz şu dakikalarda, itiraf edebiliriz ki, sür'at sahasına geçmekte bulunan Türkiye için lüzumu gün geçtikçe artan bir mevzii karışısında bulunuyoruz.

Yeni harflerle, eski Arap harflerinden yarı yarıya denecek derecede hafif bir çabukluk temin ediliyor. Halbuki eski yazıyla bile seri ifadelerden tam olarak ancak bir satırlık not tutulduğunu hatırlarsak bunun ne kadar az olduğunu anlarız. İstenografi bilenin elinde öyle bir alettir ki; onunla en seri ifadelerde en ufak noktalara kadar kaçırmadan yazılabilmek imkânı vardır. Her ecnebi bankanın ve müessesenin istifade ettiği istenografiyle, bizim banka ve müesseselerimizin de, onlarla yaptıkları itibar ve iyi iş yarışında mücehhez olmalarını lüzumlu görüyoruz.

Arap harfleri resmî sahada tarihe karışalı dört sene geçmiştir. Bunu, milletin benliğinden tamamen söküp atmak için artık inkılâp gençliğinin harekete geçmesi lâzım. Arap harfleri bağlı olduğumuz milletin umumî menfaati namına, başta darülfünun muhitinde olmak üzere, eski bir hatıra şeklinde maziye gömülmelidir. Şu veya bu dairede, şu veya bu mektepte memleket şerefi ve memleket irfanı namına, leke teşkil edecek surette yapılan kaçamaklara artık müsaade verilmemelidir.

Bizim de henüz teşekkül etmiş bir metodumuz var ki: "Duploye" ve "Prevost delaunay" gibi iki mühim Fransız metodundan, Türk lisanının hususiyetleri başta tutulmak suretiyle çıkarılmıştır. Metodun müessisî olan A. Benaroya Bey, Maarif Vekâletinin himmeti sayesinde, bundan dört sene evvel, bir tecrübe kursu açılmıştır. O kursun ve bilâhare açılan kursların verdiği seminerlerle Millet Meclisi'nin bütün müzakere-

lerini muvaffakiyetle zaptedecek unsurlar yetişti. Fakat bu hamle, ilk ve son muvaffakiyet olmak üzere bırakılmıştır. Ankara Orta Ticaret ve İstanbul Yüksek Ticaret mekteplerinde açıla gelen kursların, Türkiye dahilindeki bütün talebe de teşmili icap eder. Çünkü her şeyden evvel memlekette yetişen münevver unsurun yetişme sahasında ve yetiştikten sonra, elinde bulunması icap eden istenografinin tamimi için oldukça geç kalınmıştır.

Mekteplerimizde talebe not tutamıyor. Bilhassa bizim memlekette talebenin not tutamaması ne elîm bir vaziyettir? Bir kere mekteplerimizde her muallimin tarzına uyacak muhtelif kitaplar bastırılmasına maddî imkân yoktur. Esefle görüldüğü üzere liselerimizden lâıykıyla lisan öğrenerek çıkmış talebe adetçe pek azdır. Saniyen düşünölmelidir ki, böyle lisan bilmeyen, not tutamayan kitap ihtiyacı tamamıyla doyurulmamış bir talebe; şüphesizdir ki verilen malûmattan kâfi bir istifade bulamayacak ve şüphesizdir ki mektebinden hiç de tam çıkamayacaktır.

Müesseselerimizin darülfünunun şu ve ya bu eksiklerini düşünürlerken, muktedir hoca, müsait program yolları ararken; o hocadan ve programdan kâfi istifade yaratacak bu gibi en mühim vasıtaları da düşünmesi lâzımdır. İstenografi yarın için her vatandaşın, fakat bugün için muhakkak darülfünunun muhtaç olduğu bir âlettir. Bu noktada ısrarımızın sebebini hülâsa edelim:

1) Meclis ve kongrelerde olduğu gibi adliyede de zabtın en mühim bir mesele olduğu muhakkak iken, sırf hâkîmlerimizin istenografi bilmemesi yüzünden, istenograf yetiştirecek kurslar açılmasına müsaade edilmemiştir.

2) Avukatlarımızın kanunu müdafaa ederken kanunsuzluk yapması, yani Arap harfleriyle hâkim huzurunda not tutması utanılacak bir keyfiyettir.

3) Darülfünundan çıkacak gençlerin umumiyetle lise ve orta mektep muallimi

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 8

olduktan düşünülürse, burada açılacak bir veya müteaddit kurslarla, aynı zamanda istenografi bilen mektep hocaları yetiştirilmesine imkân hasil olacaktır.

4) Zabıtlarımızın, malûmatlı tüccarlarımızın, memurların, meclis ve kongre âzalarının, hattâ mebusların; hülâsa herkesin gerek fikirlerini sür'atle tespit noktasından ve gerekse karşılaştıkları ehemmiyetli ifadeleri kayıt noktasından derece, derece istenografiye ihtiyaçları vardır.

5) Bilhassa memur ve daktilografların serî yazı usulünden haberdar olmaları, az insanla fazla iş görme gibi bir gayenin de yardımcısı olacaktır.

Her şeyden evvel öğretici unsurların yetiştirilmesi gerek. Zannediyorum ki bu işin en kestirme yolu gene darülfünundan başlamakla bulunacaktır.

İstenografi ilk mektep mezunlarının bile pek kolaylıkla öğrendiği bir mevzudur. Yüksek mektepli vatandaşlarımızın bunu, daha az bir zamanda elde edecekleri hususu da bize kuvvet vermektedir. Onları bu yolda çabucak teşhiz etmenin hem kendileri, hem de âtiyen muhtemel muallimlik vazifeleri anında karşılaşacakları talebe için doğacak faidesine inanıyoruz.

Bizim yapacağımız son tavsiye şudur: İstanbul'da Yüksek Ticaret mektebi istenografi muallimi A. Benaryo Beyi bir kaç ay için veya mümkünse bir sene için angaje etmek.

İstenografimizin ilk müessisinden bu lütfü beklerken, alâkadarlardan ve bilhassa darülfünunlulardan geç kaldıkları bu meselede aceleci olmalarını istiyoruz.

Ahmet Remzi

BURSALI HÂSİM EFENDİ

Hamzavîlerin teşkilâtı hakkında "Melâmîlik ve Melâmiler" isimli eserimizde kâfi derecede malûmat vermiştik [1]. Bu mesleğin en mühim esaslarından biri irşadın "gavs" ve "qutb" telâkki edilen Hamzavî-Melâmî mümessiline inhisarıdır. İrşat, yalnız, kutbun hakkı olup isterse ihvanının ileri gelenlerinden bazılarını vekâletle irşada mezun ederdi. Bunlara "kalbe bakıcı-rehber" denirdi. Kalbe bakıcı, ihvan tarafından kendisine takdim edilen, istidatlı kimseleri kabul eder ve onları yavaş yavaş sohbet ve nazarla eriştirdi. "İdrîs-i Muhtefi" müstear adı ile gizlenen Hacı Ali Bey, bu tarzı ihtiyar etmişti.

[1] Dördüncü fasıl, s: 190-206. Bu kısmın ilavesine de bakınız; V, s. 211-216.

Birçok kalbe bakıcıları vardı. Yalnız bunlar, İdrîs-i Muhtefi ile münasebettar olup müritler, ancak kendi rehberlerini tanırlar, içlerinden pek azı efendimiz dedikleri gavsın huzuruna kabul edilir, yahut her nasılsa onu bir yerde görebilirdi.

La'lî zâde Abdülbâqî, "Sergüzeşt"inde Sarı Abdullah'ın bile intisabından sonra uzun bir müddet İdrîs-i Muhtefiyi görmediğini, nihayet intisabına sebep olan babalığı Hüseyin Ağa vasıtası ile bir cuma günü Ayasofya camisinden çıkarken görebildiğini, babasından o da bizzat Sarı Abdullahtan naklen anlatıyor [2].

[2] S: 45-46.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 9

Bu teslik tarzı, hem kendisini, hem ihvanını hükümetin takip ve tenkilinden kurtardığı gibi nüfuzunun kuvvetlenmesine de sebep olmuştur. Bu usulün eski bâtını teslik usulüne benzemesi de ayrıca tetkike değer.

Melâmî-Hamzavî mümessilleri arasında buldukları mahalde kalbe bakıcı kullanmayan bizzat talipleri kabul edenler de vardı. 1073'te 90 yaşını geçkin olduğu halde Kadıköy Feneri'nde boğulmak suretiyle idam edilen "Beşir Ağa" böyledir. La'î zade Abdülbâqî, "Sergüzek" de "tâlîb-i menhec-i aşq-ı ilâhî olan sâlikin-i tarîqate himmet ve qalblerine baqub visâl-i mahbûb-i zâta hidâyet ve delâletde bizzat kendüleri mübaşeret edüb iqtizâsı yoq iken kimseye rehberiyet vesâtetine ruxsat vermezlerdi. Her teşneye zuhûr-ı mahabbet ve idâre-i dest-i himmetlerinden bâdenüş-ı haqiqat olurdu. Müste'id olanları meykede-i sohbe davet ve tarîq-i haqqa hidâyet ederlerdi. Fuqarâ ve ahababı, ahkâm-ı şerî'at ve âdâb-ı tariqat üzre terbiyyet ve te'dîbde ihtimam buyurlardı. Vaqt-i şerifleri zemân-ı ifâze-i rahman olmaqla zemân-ı şeriflerinde bir müste'id mahrum qalmamıştır. İsti'dâdı zatîsi rütbesi feyzyâb ve kâmyâb olurdu" diyor [1].

Beşir Ağadan sonra Melâmî-Hamzavîlerin riyasetine geçen Bursalı Seyit Hâsım Efendi, İdrîs-i Muhtefiden ziyade ihtifaya lüzum görmüş ve yalnız Gedâyî Ali Efendiye Şeyhülislâm Paşmakçı zade Seyit Ali Efendinin [2] kalbine bakmaya mezuniyet vermiştir. "Melâmîlik ve Melâmîler" de tercemei halini yazdığımız bu zatın şairlik tabiatı olduğunu ve zamanının şairleri arasında zikredilecek derecede şöhet kazandığını "Safa'î tezkiresi" [3] ile İsmail Beliğ'in "Nuxhet-ül-Âsâr li-zeyl-i zübde t-ül-eş'âr"ından [4] anlıyoruz. Mezkûr tezkireler "Qudsî zade seyyid Hâşim Muhammed" in yalnız ölüm tarihini kaydettikten sonra örnek olarak birer de gazelini dercediyorlar.

[1] S: 51.

[2] S: 161-163.

[3] Darülfünun Kütüphanesi, Yıldız, No. 7

[4] Darülfünun Kü-

Bu gazeller, Hâsım Mehmed'in lisanı selis ve pürüzsüz, fakat hayâl itibarıyla orta bir şair olduğunu gösteriyor. O tarihlerde ve sonraki devirlerde yazılan tezkirelerde Hâşim'in adına tesadüf edilmiyor. Buna göre başka şiirleri elimizde bulunmadığı ve hatta divan tertip ettiğini bile bilmediğimiz hâlde bütün şiirlerinin bir orijinaliteyi haiz olmadığına ve pek çabuk unutulduğuna hükmedebiliriz. Bununla beraber, bir Hamzavî mümessiline ait olması ve bu itibarla hakkındaki malûmatımızı itmam etmesi dolayısıyla her iki gazeli de dercetmeden geçmedik.

Sefâ'îdeki gazel:

Canlar dökülür xançeri sertiz-i(n) ucundan
Aşıqlar ölür gamze-i xunrizi(n) ucundan
Rağbet mi olur gevher ile gand-i nebata
Cana o leb-i la'l-i şeker-rizi(n) ucundan
Nar-ı hasede yanmadadır anber-i sârâ
Zülfündeki ol bûy-i dilâvizi(n) ucundan
Qan yutmada gülzâr-ı reh-i aşqda Hâşim
Bülbül-sıfat ol gonce-i nev-xizi(n) ucandan

Nuxbe t-ül-Asârdaki Gazel:

Taravet baxşi-i gülzâr-ı hüsnü(n) camdan sanma
Ser-i kûyu(n)da da'im cûyveş diller revân sanma
Ayag-ile basarsa(n) zâr bâzû sernüyon eyler
Dilâ pâr-i muğânı cünbişinden nâtevân sanma
Sefa ü zevq-i derd-i aşqdan dâ'im sürâd eyler
Çemende bülbülü(n) âvâzesin zâr ü feğân sanma
O fettânı(n) heman tahrik-i çeşm-i mestidir Hâşim
Gam ü âşûba ba'is gamze-i nûmihriban sanma

"Melâmîlik ve Melâmîler" de Sârbân Ahmed'in "Dukakin zade Ahmet Bey" olduğunu iddia ve iddiamızı tavih ve ispat etmiştik [5]. Tezkirelerde Dukakin

tüphanesi, Türkçe yazmalar, No. 1182, varak 118.

[5] İlâve, s. 340-351.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususî daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketer için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 10

zadeye ait olarak yazıları beyitlerin Sârbân Ahmet divanında bulunması, Sarı Abdullahın "Semerât ül-Fuâd" ve "Cevâhir-i bevâ-hir-i Mesnevi"de, La'lî ve Müstaqîm zadelerin risalelerinde Sârbân Ahmed'e ait olmak üzere gösterilen gazel ve beyitlerin Dukakin zadenin divanında mevcudiyeti isim ayniyeti, Sârbân Ahmed'in vezirliği terkederek fena ve tasavvuf yolunu ihtiyar etmesi, keza tezkirelere göre Ahmet Beyin de zeamet eshabındanken rütbe ve zeametini terkle fakrı ihtiyar etmesi, darülfünunun Kütüphanesi'nde Dukakin zadeye ait bir divandaki (Nu. 7169) "Divân-ı Ahmed-i Sârbân Duqakin zade" kaydı, müddeamızı ayrı ayrı ispat eden deliller olduğu gibi hassaten Ahmet Beyin şiirlerindeki melâmet neşvesi, mansıbını terkle fenayı ihtiyarı hususundaki sarîh imalar, kalenderîliğe meyl ve bütün bunlara zamimeten şeyhi İsmail-i Maşuqî (= Oğlan Şeyh = Oğlan Dede)ye

Küntü kenzi(n) gencine mâlik olan sultân dede
Gevher-i dürr-i haqâyik silkine umman de-de

matlâ ile başlayan 13 beyitlik bir mersiyenin mevcudiyeti [1] iddiamızı, aksi serd edilemeyecek derecede kuvvetli olarak ispat etmişti. Bu deliller, artık bizi yeni vesika ve deliller araştırmaktan tamamiyle varestede edecek kadar kuvvetlidir. Bununla beraber, tabiidir ki bunların mevcudiyeti elimize geçen yeni vesikalara neşretmemize mani olamaz. İşte bu cümleden olarak "Lemezât-"taki bir kayıt dikkatimizi celbetti. Derviş İbrahim-i Hulvî, Lemezâtta [2] Emir Osmân-i Hâşimî'nin tercemei hâlini yazarken "Gazanferden müstaxlefdir.

[1] S. 348.

[2] Varak: 277; Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi kitapları. Nu. 271. Bu nusha, üstündeki "ma'lm ola ki bu nusxa-i şerîf müellifi İbrâhîm-i Huluvî Hazretlerinin kendisinin eser-i qalemleri ve ikinci tahrîrâtı olub hattâ ba'zı sıqâtdan menqûldur ki bu nusxa-i mübârekeye merhum şîrûgânî Derviş Alî mâlik olub şöyle şart eylemişler ki ziyaret murâd eden dostan ancaq hücremizde mütâle'a etsün ve illâ felâ deyu hattâ bir ân höcresinden taşra çıqarmağa rızâ vermezdi de-

Gazanfer Efendinin şeyxi Alî üd-dîn-dir, anın Sârbân Ahmed Beydir" diyor. Sârbân Ahmed'e "Bey" lâkabının tevcihi de gösteriyor ki bu zat, bizim iddia ettiğimiz veçhile zeamet sahibi "Ahmet Bey"dir. Yalnız "Lemezât", Dukakin zadeligini ilâve etmemiş.

Muallim Sadettin Nüzhet Bey vasıtasıyla 1197'de ölen Üsküdarlı Celvetî Hâşım Baba'nın oğlu Abdürrahim Selâmet Efendi'ye ait bulunan ve bu zatın ve Hâşım babanın torunu Galip Efendi'nin yazılarıyla dergâha ait senet, vakıf evlerin mahal, sahip ve icarelerinin ahzını mübeyyin tezkere suretlerini ve hatta içinde Hâşım Baba'ya hitaben biraderi Seyit Mahmut Efendi tarafından bir iftar davetiyesi tezkeresini ihtiva eden ve elan Hâşım zadelerden son şeyh Yusuf Efendi'ye ait olan bir mecmuayı elde ettik. Bu mecmuada "Mahvî" [3] adında bir şaire ait Melâmî-Hamzavî silsilesini Beşir Ağaya kadar getiren bir terci var. Şiirdeki Melâmî kutuplarının

_____yü naql eylediler" kaydı ile sonundaki:

_____کتابخانه دوم kaydıdan ve kitaptaki
_____سویز حله دروا، هالی اواخر ۱۰۳۸ bir çok tashihlerden anlaşıldığı veçhile müellifin ikinci el yazısıdır.

[3] Tezkirelerde iki "Mahvî" vardır. Bunlardan biri Kütahyalı Mahvî Mehmed Çelebi'dir ki 1055'te ölmüştür öteki Edirneli Mahvî Mehmed Çelebi'dir ölümü 1080'dedir ("Nux-be" t-ül-Asâr"a ve Şeyhînin Şakayik zeyline bakınız), Yalnız her iki Mahvinin lisanına benzemiyor. Bunlardan başka bir de Dırağman tekkesi şeyhi iken hacca gidip Samda 1123'te ölen ve Muhiddîn-i Arabî türbesi haricine gömülen Halvetî şeyhi İsa Mahvî Efendi var. Bunun da şairliği varmış. İhtimâl bu zattır (Vefeyât-ı Ayvansarayî, Darülfünun Kütüphanesi Halis Efendi kitapları Nu. 7001

Tashihler: S. 61: İkinci sütunun 10'uncu satırında "ZIV'üncü asırdan" ibaresi "ZVI'ncü asırdan" olacak. S. 64: birinci sütunun 26'ncı satırında "işrâkîlige" kelimesi "işrakîligi" olacak. Sayı 15, S. 50'deki "Yunus Gibi" şiirinde imza "Hikmet Turgut" yazılmış, "Hikmet Tuğrul" olacak.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

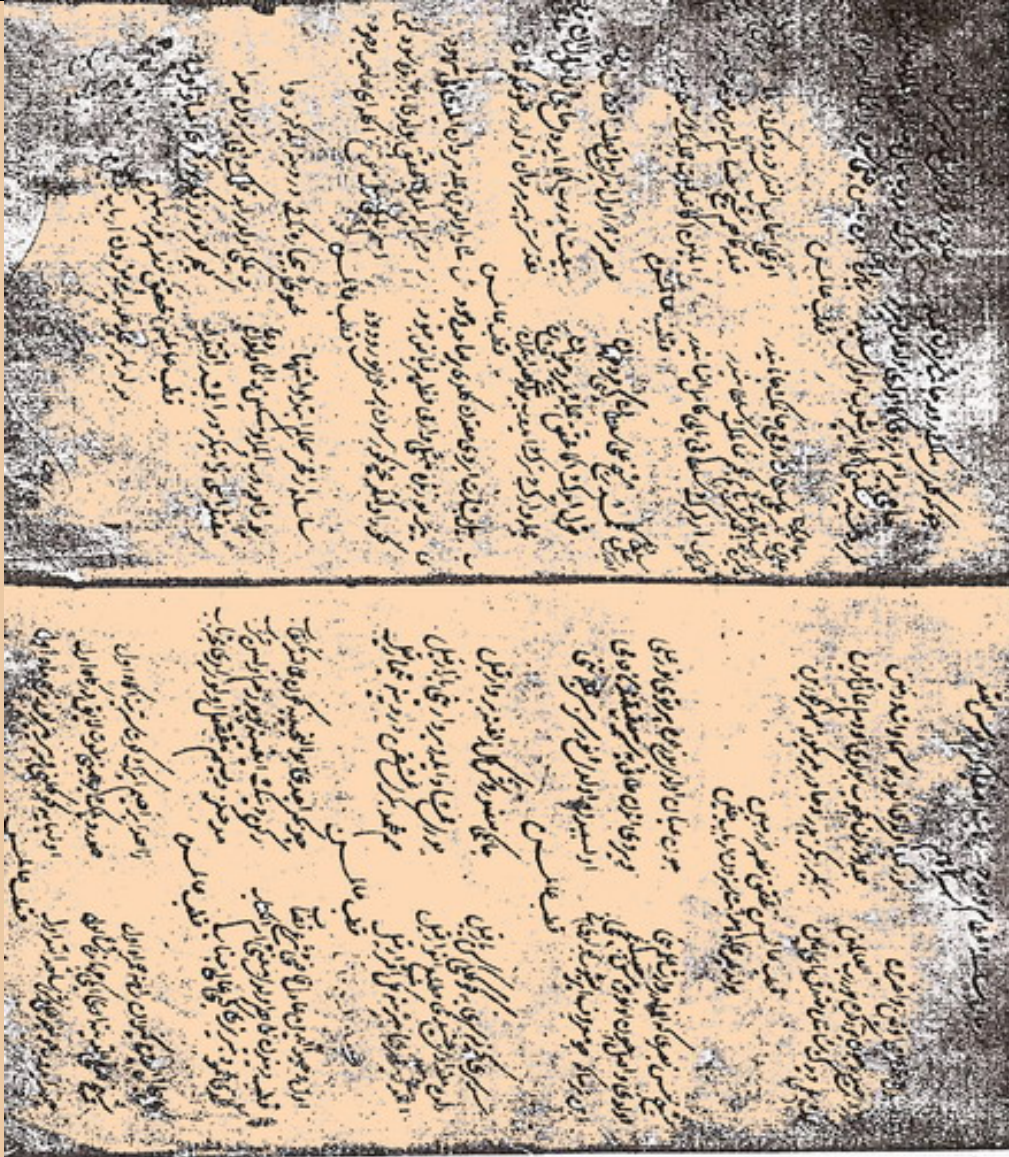
ATSIZ MECMUA

Sayfa: 11

isimleri yanlarına da ayrıca sürh ile isim — yazılmış. Ahmed-i Sârbân'ın isimi hizasına — fotoğrafisinde görüldüğü veçhile — "Dukakin zade Sârbân Bey" yazılmıştır.

Bu suretle müddeamızı teyit eden bu vesikayı da aynen dercediyoruz.

Konya Lisesi edebiyat muallimi
Abdülbaki

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 12

Basılmamış Halk Şiirleri

Toplayan: M. Şakir

12

Yatarken üstüme geldi erenler
Yatan ne yatarsı(n) uyan dediler
Uyandım gafletten açdım gözümü
Şu gelen şahı merdân dediler

Uyandım gafletten açdım gözümü
Erenler payına sürdüm yüzümü
Haq bildirdi haq söyledim sözümü
Seksen bin kelâmı ayan dediler

Uğradı üstüme emîr hacısı
Derûnumdan çıkmaz yârın acısı
Qarabağ'da Zeyyad hanı(n) bacısı
Verildi mevlâdan ihsan dediler

«Qurbânî»yem dalmışam gam deryası
Ahular mekânı çöl belâsına
Yeruhsar çekdiler gö(n)ül pasına
Bu çarx-ı gerdünü dolan dediler

13

Mürüvvet kânısı(n) ey benim canım
Qoyma beni derdli gamlı sunam gel
Yüzü(n) görmiyeli ey ruym mâhim
Olubdur bu çeşnim nemli sunam gel

Emrine mutî'im ey benim canım
Bıldür ki göreyim nedir isyanım
Baqdıqca yüzüne titrer bu canım
Gamzesi tîg-i berranî sunam gel

Ruxları gülgündür gerdan beyazdır
Ben âşuım meme(n) küçük şîr azdur
Ruxların erguvan leb-i(n) kirazdur
Şîrîn-zaban gonce femli sunam gel

Her seher oqursun ..?.. âyet
Haq öğmüş yaratmış güzelsi(n) gayet
Bu «Aşiq Abdi»ye eyle inayet
İhsanı çoq xoş keremli sunam gel

14

Tîr-i müjgâni(n)la ey çeşm-i âfet
Sahrâ-yi vücûdun dervâzelendi
Sa(n)a dil vereli dîcle-i ibret
Cam artdı derdmend mümtâzelendi

Cemâl-i pâkini gördüğüm demde
Hicri(n)le dü çeşmim qaldı matemde
Evrâq-ı visâli(n) çaldı keremde
Rişte-i gam birle şîrâzezelendi

Qanğı sebâ qıldı zül'fü(n) perîşân
Xaber ver hâli(n)den ey âfet-i cân
«Hilmî»yi edeli derdi(n) nâtevân
Eski yaraları hep tazelendi

15

Xâb olunca intizâr-ı yâr ile
Uyxu girmez dü çeşmime nem gelür
Nerde olsam sensiz âh ü zâr ile
Dem yerine içdiklerim sem gelür

Canımı yandırır şerâr-i firqat
Ateş-i hicrana pervane sıfat
İltica etdikce şaxâb-ı haqîqat
Sâqî-i qudretten câm-ı cem gelür

Ba(n)a perîşanlıq xayâl-i mahrem
Olalı gülmedim âlemde bir dem
«Hilmî» böyle midir esrârî kerem
Bildirim sa'âdet ele kem gelür

- Bitmedi -

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 13

Sadri Etem Bey'e Cevap

Biraz küfür, bir miktar mugaleta, bir hayli yalanla ve jurnalcilik ruhu ile yazılan cevabınızı okudum. Zaten sizden daha başka türlü bir şey ve daha merdane bir hareket ummadığım içim hiç şaşmadım. Bir edebiyat hocası diliyle değil, bir gazeteci sövüşkenliği ile yazarak benim gazeteciler hakkındaki fikirlerimi de teyit ettiniz.

Meşhur olmayı değil atsız kalmayı tercih ettiğimiz ve birçok makaleleri imzasız çıkardığımız ve hatta bu düşünce ile mecmuamıza da "Atsız Mecmua" ismini taktığımız için sizin hakkınızda yazılan o yazıya da o sütunun imzası olan (çünkü Atsız Mecmuada her sütunu daima aynı kimseler yazmıyor) K.A. imzasını koymuştuk. Asıl yazanın imzası sizin pek boşuna ve pek çocukça olarak vehmettiğiniz gibi sizden çekinildiği için değil, bunun için atılmamıştı. Bununla beraber siz o yazıyı yazanın kim olduğunu pek tabii olarak ve pek kolaylıkla öğrendiniz.

Cevabınıza hakkı kabul edebilecek bir insan görünerek başladıkten sonra benim yazılarımı tamamıyla tahrif ederek tahlil ediyorsunuz. Diyorsunuz ki:

"Hikmet Feridun'un kitabı kötü imiş. Çünkü kendisi sadece gazeteci imiş. Acaba gazeteci olmak insanı medenî haklarından men eden ayıp bir fiil midir?"

Sadri Etem Bey,

Bu kadar büyük bir mugaleta yaparak bu kadar gülünç olmak için insanın kendisine kastı olmalıdır. Benim yazımda Hikmet Feridun Bey'in kitabı kötüdür diye verilmiş bir hüküm var mıdır? O makalede Hikmet Feridun Beyin kitabı hakkında

yazmış olduğum satırları buraya aynen naklediyorum:

"Eserde birçok kıymetsiz şahsiyetlerin de ankete iştirak ettirildiğini gördükten sonra insanın aklına niçin filân veya filân şahısların da fikri alınmadı diye bir sual geliyorsa da bu, eserin kıymetini o kadar eksiltmez. Çünkü bizzat anketi yapan da kıymetleri ayıramayacak kadar kıymetsiz bir çocuktur. Onun sadece gazeteci olduğunu söylemek kıymeti hakkında bir fikir verebilir. Fakat bu eser buna rağmen bugünün fikir kültür tarihini yazacak müverrih için büyük bir memba olacaktır..."

Görüyorsunuz, kitabı kötü değil, bilâkis iyi ve faydalı buluyorum. Siz ya Türkçe'yi anlamıyorsunuz, yahut da kasten tahrif ediyorsunuz ki birincisi bir edebiyat hocası için, ikincisi de bir "insan" için kusurdur.

Gazetecilerin kıymetsiz olması meselesine gelince: ne yapalım ki bu böyledir ve bu sade benim fikrim değil; memlekette, asıl ilmi ve edebî otoritesi olan insanların da fikridir. Gazetelere de yazan fakat hakikatte gazeteci olmayan birkaç sanatkârı çıkarırsanız, diğer sizin gibi gazeteciler arasında, başta kendiniz olmak üzere, kıymetli olarak kimi gösterebilirsiniz? "Turfan"ı "Urfa" ve "Fon lö Kok"u Pol dö Kok" anlayan meslekdaşla-rınızı şöyle bir tarafa bıraksak bile meselâ siz de dünün kıymetlerine şuursuzca hücum etmekten başka ne yaptınız? Fakat ben, sizin yine mugaleta karıştırarak lâf arasına sıkıştırdığınız gibi "gazetecilik insanı medenî haklarından meneden ayıp bir fiildir" tarzında bir söz söyle-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 14

medim. Gazetecilik olsun: meyhanecilik veya umumhanecilik olsun kanun tarafından tanınmış ve müntesipleri medenî haklardan mahrum edilmemiş fiillerdir. Fakat bir mesleğin bugünkü müntesipleri hep kıymetsiz insanlardan mürekkepe onlara kıymetsiz demek suç mudur? Yeni matbuat kanununun bu kadar şiddetli olmasına sebep cahil ve kıymetsiz gazetecilerin milletin ahlâkı, nizamı ve hayatı ile şoursuzca oynamaları değil midir?

Fakat siz mükemmel bir mugaletacı olduğunuz kadar iyi bir jurnalcisiniz de... Aklınızca beni mürtecilikle itham ederek korkutmak ve susturmak istiyorsunuz. Benim mürteci olabileceğime en aptal bir insanın bile inanacağını sanmak ve hele beni herhangi bir şeyden korkacak zannetmek için sizin kadar dar görüşlü olmak lâzımdır. İşte iddiamın ispatı: cevabınızda aynen şöyle diyorsunuz:

"Kâzım Nami'ye göre bu günkü Türkiye daha mütekâmil bir Türkiye imiş. Vay efendim, Kazım Nami ne halt etmiş, hiç bugün iyi olur mu imiş? Bugünkü Türkiye'yi Sait Molla dünkü Türkiye'den üstün bulmaz. Abdülmecit bugünkü Türkiye'yi dünkü Türkiye'den üstün bulmaz. Bugünkü Türkiye'yi 150'likler de dünkü Türkiye'ye üstün bulmazlar".

Hiç kızaracağınızı ummamakla beraber bu yalanınızı da yüzünüze çarpmak için benim yazımda Kâzım Nami Beye ait olan satırları

"Bunların arasında her devirde her kalıba giren Kâzım Nami Bey gibilerin fikirlerini öğrenmek cidden meraklıdır. Kâzım Nami Bey terbiyecidir, içtimiyatçıdır, feylesoftur, tarihçidir, şiir yazar, dil münakaşalarına karışır, mason mahfillerinin kapısında tahta kılıçla nöbet bekler, icap edince Türkçü, bazen beşeriyetçi olur ve kılıbkılıkla iftihar ettiğini söyler. Türk cemiyeti mütekâmil bir seyir takip ediyormuş, onun için bugünküler dünküler den mütekâmilmiş diye de bir garibe, yumurtlar..."

Akıllı bir insan bu satırları okuduğu zaman sizin çıkardığınız manayı çıkarabilir mi? Edebiyat hocası olduğunuz için bilmeniz lâzımdır ki edebî tekâmül, her zaman siyasî ve medenî tekâmülle muvazi gitmez. Bugünkü Türkiye siyasî ve medenî sahada 20 yıl önceki Türkiye'den 80 yıl ilerdedir.

Fakat edebî sahada 20 yıl önceki Türkiye'den geridir. Yirmi yıl Önce Türk dehasının şiirdeki tecellisi olan Abdülhak Hâmit yazıyordu. Bugünün en kuvvetli şairi olan Faruk Nafiz bile bugünden ziyade düne mensuptur. Bugün ise, pek çorak kalan edebiyat meydanında acemi şairlerle sizin gibi edip karikatürleri var.

XVIII'inci asır bizim siyasî sükut zamanımızdır fakat edebiyatımız tekâmülünde devam ediyor ve bir "Nedim" yetiştiriyordu. Siyasî bir izmihlal zamanı olan XIX'uncu a-sırda ise Namık Kemal ve Hamit meydana çıkmıştı. XX'inci asır yeniden yükselme zamanımızdır. Fakat ne talihsiz memleketiz ki meydan

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 15

da çelik çomak oynayan ve boyuna bakmadan Hamit gibi şahikaları devirmeye kalkan bir Sadri Etem Bey var.

Medenî tekâmül edebî tekâmülle müvazi olsaydı bugün meselâ Felemenk'te kuvvetli bir edebiyat, hiç değilse kuvvetli bir iki şair olurdu.

Cevabınızın bir az daha aşağısında: "Bana gelince ben ediplik filân iddia etmedim; sadece adam olmaya gayret ediyorum" diyorsunuz. Gayretinizde muvaffak olmanızı ben de temenni ederim fakat siz ediplik iddia etmedim derken de yanılıyorsunuz... "Harpten evvelki edebiyat sayıklama edebiyatıdır. Bizimki de sıhhatli, uyanık, şuurlu bir edebiyat" derken kendinizi de edip saydığınız pek bariz olarak görülüyor. Bununla beraber, verdiğiniz cevapta kullandığınız lisanla her iki manada da edip olmadığınızı elhak ispat ettiğiniz için bunun üzerinde fazla durmaya bile lüzum görmüyorum.

Osmanlı ve Türk meselesine gelince burada da yanılıyorsunuz. Osmanlı İmparatorluğu Türk İmparatorluğudur. Osmanlı İmparatorluğu son zamanın bazı alaylı, tarih âlimleri tarafından ileri sürülüp sizin tarafınızdan da kabul olunduğu gibi müstemleke değildir. Osmanlı İmparatorluğu tabîi ömrünü yaşamış ve vazifesini yapmış bir Türk devletidir. Osmanlı İmparatorluğu Türkiye Cumhuriyeti'nin anasıdır. İnkılâpçı olmak için Osmanlı İmparatorluğu'nu inkâr etmeye, maziye sövmeye lüzum yoktur. O zaman inkılâpçı değil, mазisini inkâr etmiş piç oluruz. Hem de bu Osmanlı Türk meselesi sizin ilminiz, sizin görüşünüz ve sizin zekânızla hallolunabilecek sathî bir mes'ele değildir. Osmanlı-Türk meselesi gazete makaleleriyle münakaşa edilemez.

Şimdi diğer bir mugaletanıza geliyorum: "Sonra efendim, istiklâl mahkemesine gittiğim için meçhul adam beni edebiyat bahsına karıştırmaktan menetmek istiyor" di-

yor ve bu suretle yine yalan söylemiş oluyorsunuz. Siz "bence dün yoktur, bugün var" demiştiniz. Ben de ona cevaben "dünü inkâr etmek çocukluktur. Dün olmasaydı Sadri Etem Bey de olmazdı. Fakat biz Sadri Etem Beyi dünü inkâr etmekte haklı görürüz. Kim bilir, belki "dün" deyince aklına daha dün, İstiklâl Mahkemesi'nin karşısında korkudan titreyerek erkek gibi değil, bir kadın gibi ağladığı geliyor da onun için maziyi inkâra kalkıyor" demiştiniz.

Sadri Etem Bey, sizi daha doğru ve mert olmaya davet ederim. Bu sözlerde "İstiklâl mahkemesine gittin, onun için edebiyatla uğraşmazsın" diye en ufak bir telmih var mı? Siz maziyi inkâr etmediniz mi? İstiklâl mahkemesinde bir kadın gibi ağlamadınız mı? Bu müspet şeyleri de inkâr edebilir misiniz? Fakat siz mert bir insana yakışacak şekilde bu iki hakikati kabul edecek yerde bakınız ne hezeyanlar savuruyorsunuz:

"Dostlar, ben inkılâp mahkemesine çekildim, hesap verdim tertemiz ortaya çıktım. Fakat İstiklâl mahkemesi kendisine celp gönderdiği sırada bir ecnebi sefarethanesine iltica eden ve düşman toprağına kaçan ite nihayet aflardan istifade ederek memlekete girmek cür'etini kendinde bulanların veya arkadaşlarının daha hesaplı olmaları lâzım gelir"...

Sadri Etem Bey, siz namuslu bir insansanız bu iğrenç iftiranızı ispat etmek yahut ta "müfteri" sıfatını kabul etmek mecburiyetindediniz. Bizim aramızda ecnebi sefarethanesine iltica eden, düşman toprağına kaçan hiç kimse yoktur ve olamaz da. Bizim mazimizde, sizin gibi yüzümüzü kızartacak hiç bir şey yoktur. Onun için maziyi inkâra kalkışmayınız. Siz şamarı yiyince sövmeye başlayan bir mahalle çocuğı zihniyeti ile kıymetinizi bir kere daha ispat ettiniz. Zora gelince iftira atmak usulü ise, sizin kendi aranızda her gün birçok misallerini gördüğümüz bir gazeteci tabiyesidir.

H. Nihâl

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 16

YAZMALAR ARASINDA EDEBİ PARÇALAR

Toplayan: M. Şakir

Ж

Rihlet edecek sadr-ı kerem dar-i cihandan [1]
Boyandı göğe gök yüzü feryâd ü figandan
Ümmîd-i visal etdi veda, erdi şeb-i hecr
Kim gördi vefa biz görevüz devr ü zemandan
Ağla gözüm ağla ki dem-i firqate erdü(n)
Hasretler ile ayrılıb ol rûh-ı revandan
Dâg-i gam ile lâle - sıfat kimse mi qaldı
Firqat adına yanmayalar pir ü civandan
Güş edeli fevtini beden döndi xayâle
Çıqmadı xayâli ebedî dide-i candan
Fevtine te'essüfle dedi «Âdemi» târix
Cüd ile kerem sahibi hay gitdi cihandan: 994

Ж

10

Budur devr-i zemânî(n) infi'âli [2]
Ki olur her visâli(n) infisâli
Cihandan naql edicek Şeyx Bekrî
Merâret verdi xalqa irtihâli
Getürmiye nice müddet bu devrân
Anı(n) mânendi bir ehl-i kemâli
Sefer etdi Safer ayında çünkim
A(n)a rahmetler ede zü l-celâli
Kemâle erseyiydi mâh-ı devrân
Erer lâbûd kemâlini(n) zevali
Dedi bu «Âdemi» fevtine târix
Qani naql etdi sultân-ı mevâlî: 993

Ж

11

Dilden sürür (ü) gusse ki her ân gelür geçer
Bu tâbxânedir nice mihmân gelür geçer
Ahvâl-i 'âleme nola dense xayâl-i xâb
Bir göz yumub açınca bu devrân gelür geçer
Qo izz-i dehrî devlet-i bâqî fenadadır
Dünyâ şeririne nice sultân gelür geçer
Şâm-i ademde qurıla perde-i vücûd [3]
Durmaz xayâl zill gibi inşân gelür geçer
«Muxtârî» ağlama elem-i dehr-i dündan
Kimdir cihâna xurrem ü xandân gelür geçer.

Ж

[1] Tüm berây-i merhum vezîr-i âlişân ve sâbib-qıran Osman Paşa rahmet ullah-i aleyh.

[2] Târix-i dlger herây-i merhum Şeyx Mehmed Şeyx Bekri rahmet ullah-i aleyh.

[3] Bu satırda vezin bozuk.

12

Durduqca aşqım artar ol gül-izâra qarşu
Sevda olur ziyâde evvel- bahara qarşu
Xattın gorüb benefşe xaclinden eğdi başın
Kendin dağıtdı sünbül zül-i nigâra qarşu
Senq-i mezârî üzre qazmış bu beyti Ferhâd
Derdî(n)de cân-ı şîrîn ol hilekâra qarşu
Aldanmasın acüz-ı dünyâyâ merd olanlar
İbret göziyle baqsun ben xâksâra qarşu
«Muxtârîyâ» cihanda serdâr-ı aşq olur kim
Baş eğüb ola teslim şemsîr-i yâra qarşu

13

Ben müfetişim bu gün qanlılar sorsam gerek
Lebleri(n) qan eylemiş evvel anı sorsam gerek [1]

14

Qalem feryâd edüb ağlar mürekkebe
Eder câhil yüzü(n) gösterme ba(n)a yârab [2]

15

Kerem bağında bitmişdir bu elma
Alub nâdâna verirse(n) hiç alma

16

Gel ey serv-i sehî sohbeti gülzâr edelim
Dil-i divâneleri kendümüze yâr edelim
Qılalım ney gibi feryâd ü figan mest olalım
Uyqusun uçuralım bülbülün zâr edelim
Sürelim zevk ü sefa yol ya(n)ılub höcreye gel
Duymasun engel anı qapuyı divâr edelim
Naqd-i cânu al ba(n)a bir buse atâ qıl kerem et
Gel ey gonce - dehen yoq deme pâzâr edelim
Ey «Sivâsî» bir gö(n)ül mürğini pervane gibi
Yakalum aşq odına anı giriftar edelim [3]

[1] Bu beytin birinci satırında bir hece ek-sik. "Qanlılar" kelimesi "qanlıları" okunur-sa vezin düzeliyor. İkinci satırdaki "sormak" öpmek manas imladır.

[2] Bu satırda " bana" kelimesi fazla.

[3] Bu şiirin birçok yerinde vezin bozuk-kukları var. Bundan başka şairin adının "Si-vâsî" olması da şüphelidir. Cönkteki imlâ-sında sin harfinden sonra "ye" harfi yoktur

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 17

Darbimesel Mecmuaları Kitabiyatı

- 4 -

15. Sefine ve eş'ar: Müellifi meçhul — Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esat Efendi kısmında 2733 numara ile kayıtlı bulunan ve muhtelif risalelerden müteşekkil olan bu yazma lisanî mahiyetlerinden epey eskice ve Azerî lehçesine ait olduğu anlaşılan 7-8 yüz kadar darbimeseli ihtiva etmektedir.

Yumuşak meşinle ciltlenmiş olan eser (13X21), (7X17) boyunda 227 varaktan müteşekkildir. Darbimeselleri muhtevi olan kısım 49 ilâ 67 inci varaklar arasındaki 33 sayfalık ikinci risaleyi teşkil ediyor. Bu kısımdan evvelki ve sonraki varakalarda ise acemce yazılmış muhtelif risaleler mevcuttur. Bu risalelerin mündericâtı; naatlar, hikâyeler, Arabî, Farsi muhtelif beyit ve kıtalardan ibarettir.

Eserin yazıldığı —yani darbimesellerin toplandığı— tarihe ve toplayanın hüviyetine dair eserde hiç bir kayda tesadüf edemedim.

Eserdeki darbimeseller alfabe sırasıyla fakat yalnız ilk harfleri nazarı itibara alınarak sıralanmışlardır. İçlerinde bugünkü darbimesellerimizi andıranlar var. Lisanî mahiyetleri hakkında bir fikir vermiş olabilmek için iki üç tanesini buraya naklediyorum:

Özüngen bir iğne sanç, özgeye bir çuvalduz.
El elden Üskün olur.
Özge atına minen tez düşer.
Yohsul, bay olunca tengri canın alur.

16. Hâmit Mehmet Efendi (Asım zade): Tercüme-i mezâmin ülemsâl — Darülfünun Kütüphanesi'nde (Yıldız Kataloğu 3004) bulunan ve (14X23), (7X16) boyunda 600 sayfayı ihtiva eden bu yazma eser bazı Arapça darbimesel ve tabirleri izah etmektedir, Eserin müellifi, kitaptaki kayıtlardan anlaşıldığına nazaran ikinci sultan Mahmut zamanında yaşamış olan (El Hâmidüşşehir bi Asım zade) namın

da bir zattır. Sicilli Osmanî'deki malûmata nazaran: "Hâmit Mehmet Efendi vakânüvis mütercim Asım Efendinin oğludur. 1258'de vefat etmiştir".

Hâmit Efendi bu eserde emsali arabîyyeyi mufassalan şerhetmekte ve bunların mahalli istimallerini de zikretmektedir. Bu arada —fark pek nadiren— bazı Türkçe darbi-meseller de kaydedilmiştir. Eserin en mühim hususiyeti müellifin darbimeseller hakkındaki düşüncelerini ihtiva etmiş olmasıdır. Manzum mukaddemede ki bu şayanı dikkat fikirleri aynen naklediyorum:

Menşe ve madrîbî ile emsal
Bu kitab içre oldu malâmal
Nef'i çoktur durûb-ı emsalin
Bildirir hâlini her geçen hâlin
Pür iber kıssalar beyan eyler
Halü maziye hep ayan eyler
Hisse-i pür fevâid ahz olunur
Çok gârâib hikâyeler bulunur
.....
Meselin nef'i çün hüveydadır
Zor bazuyu şî'rü inşaadır
Şî'rü inşa anınla muhkem olur
Kime irâd olursa mülzem olur
Üdebanın cemi âsârı
Şüerayı kiramın eş'arı
Darbi teşbih ile müveşşahtır
Serdü emsal ile musarrahtır.

17. Hâlis İbrahim Efendi: Mecma ul-emsâl vel hikâyât ül-Fârsye — Darülfünun Kütüphanesi'nde (Rıza Paşa kısmı 87) bulunan ve (14X23), (7X16) boyunda 883 sayfayı ihtiva eden bu yazma eser hicrî 1143 tarihinde ikmal edilmiştir. Müellifi Hâlis İbrahim Efendidir.

Hâlis İbrahim Efendi bu eserinde Farsi kinaye ve meselleri izah ve şerhetmekte bazı yerlerde de bunların Türkçe'deki mukabillerini kaydetmektedir. Eserin bütün ehemmiyeti işte ara sıra tesadüf edilen Türkçe darbimesellerde yahut darbimeseli andıran cümlelerde dir.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 18

18. Mustafa Nedim Efendi: Tuhfet ün-Nedim. — Fatih Millet Kütüphanesi'nde bulunan bu eserden ilk defa Ali Canip B. Hayat mecmuasında bahsetti [1]. Eser, ikinci Mustafa hanın "serkitabetinde" bulunmuş olan Mustafa Nedim Efendi tarafından hicrî 1113'te vücuda getirilmiştir. Mustafa Nedim Efendi 1112 h. senesinde sadriâzam Amuca zade Hüseyin Paşa, nakib ül-eşraf Fethullah Efendi ve sadreyini fazıleyn seyit Ali ve Abdullah efendilerle birlikte İstanbul'dan Edirne'ye gitmiş, yolcular yolda vakit geçirmek için müşaere etmişler, beyitler söylemişler, fakat nihayet canları sıkılmış ve o zaman halk arasında meşhur olan "Nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?" oyununu oynamışlar, bu sırada müellifin aklına darbimeselleri cemetmek fikri gelmiş ve bunu tatbik ederek Tuhfet ün - Nedim'i yazmış.

Eserin kütüphanede 87 ve 88 numaralarda mukayyet iki nüshası var. Birincisi (13x19), (5X13) boyunda on birer satırlı 33 varak. İkincisi (11x16), (6x12) boyunda 17 satırlı 61 varak. Bu ikincisi daha mufassal, fakat sonu noksan. Baştan da ikinci varağı kaybolmuş. Sonradan bir kayıt ilâve edilmiş. İkincisinin (yani 87'nin) sonunda Arapça bir kayıt var; bundan anlaşıldığına göre bu nushayı h. 1126'da derviş Selman ibni Ali isminde biri istinsah etmiş.

Eserin münderecatına gelince; Kitapta takriben 2500 kadar darbimesel vesaire mevcuttur. Bunlar harf sırasıyla oynanan (Nereden geliyorsun?) oyununun her faslından sonra gene ilk harf ve ilk harfin harekesiyle sıralanmışlardır imlâlarında ve şekillerinde bugünlere nazaran epey farklar var.

Hulâsa Tuhfet ün-Nedim, gerek içindeki darbimesellerin eskiliği ve gerekse 11'inci asrın içtimai hayatına ait malûmatı ihtiva etmesi itibarıyla şayanı dikkat bîr eserdir.

[1] Hayat Sayı 24 (Halkiyata dair bir ser Ali Canip).

19. Lazar Şaineau: Romen lisan ve kültürü üzerinde Şark tesiri —

Muhtelif Şark milletlerinin ve bilhassa Türklerin Romen lisan ve kültürü üzerindeki tesirlerinden bahseden bu eserde Türk halk edebiyatına ait bazı mevzulara temas edilmiş ve bu arada Romence'de de mukabili olan 54 Türk darbimeseli makabilleriyle birlikte zikredilmiştir. Bu darbimeseller lâtın harfleriyle yazılmıştır. Eser 16x23 boyunda 335 sayfadan mürekkeptir. 1900 senesinde Bükreşte Socecu matbaasında basılmıştır.

20. Kanaat kütüphanesi: Millî Nevsal — Üstüste dört sene neşredilen bu nevsal (almanak) da da birçok darbimeseller tespit edilmiştir. Eser dört ciltten ibarettir ve bu dört ciltte de mevzu itibarıyla büyük bir tenevvü arzedan muhtelif mebahis takvimi malûmat; iktisadî coğrafî, siyasî, tarihi ve edebî yazılar ve bunların arasında da her sayfanın nihayetinde birer darbimesel mevcut bulunmaktadır.

Birinci cilt (Birinci sene 1922): 14x19 boyunda 288 sayfadan ibarettir. İçerisinde harf sırasına riayet edilmeden 280 darbi-mesel vardır.

İkinci cilt (İkinci sene 1923): Aynı boyda 330 sayfa. İçerisinde 328 darbimesel..

Üçüncü cilt (Üçüncü sene 1924): Aynı boyda 376 sayfadan müteşekkildir, içerinde 396 darbimesel vardır.

Dördüncü cilt (Dördüncü sene 1929): Aynı boyda 284 sayfa içerinde 384 darbimesel mevcuttur.

Darbimeseller için oldukça mühim bir mehez olan bu dört ciltte de birçok tarihî vesaik de tespit edilmiştir.

**Adnan
Edebiyat Zümresi Talebesinden**

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketer için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 19

Şeyh Galib'in Şuarâ Tezkiresi

Türk edebiyatının en kuvvetli şahsiyetlerinden biri olan Galib'in "Hüsni Aşk" ve "Divan"ından başka "Ceziretülmenevi şerhi" ile "Essohbetüssafiye" unvanlı Arapça bir eseri ve bir de "Tezkire"si olduğunu biliyorduk; fakat bu son eser hakkındaki vukufumuz, sırf "Esrar Dede"nin verdiği cüz'î malûmata inhisar ediyordu.

Galip, bir mevlevî tezkiresi vücuda getirmek istemiş; fakat Makamî irşat tahrir ve tedvine min vechin muhil olduğundan topladığı malzemeyi aynen Esrar Dede'ye vermiş, o da bugün elde mevcut olan tezkireyi vücuda getirmiş.

Galib'in Hattı destiyle olan bu mecmua maalesef Yenikapı Mevlevîhanesi'nde yanmıştır. Bereket versin ki, evvelce "Yenikapı dergâhı"nın kütüphanesinde 1018 numarada mukayyet olan bu eseri Kastamonu mebusu muhterem Veled Çelebi "10 Muharrem 1313"de aynen istinsah etmişlerdir.

Bu eseri edebiyat âleminin istifadesine vazetmek üzere bana tevdi etmek lûtfunda bulunda Veled Çelebi'ye teşekkürü bir vecibe addederim.

Esrar Dede tezkiresinin yegâne mehazi olmak ve Galib'in mevlevî şairleri hakkındaki tetebbunu göstermek itibariyle fevkalâde ehemmiyeti haiz olan bu küçük eserin şairlere ait olan kısmını aynen neşrediyorum:

[tı] Lâtîfî tezkiresine işarettir, [â] Âşık Çelebi, [ha] Hasan çelebi, [dal] diğer tevâ-rih ve mecâmi' [mim] Sefîne-i mevleviy-ye'ye, [kaf] Zeyl-i Nev'îzâde ve Şekayık, [ayın] Zeyl-i Uşâkîzade, [nun] Nuhbetül-âsarı Belîğ.

1- Adem Dede: Antalyavî 1041 senesi Galata şeyhi olup 1063 senesi âzim-i Hacc-i_ şerîf iken Mısır'da fevt olmuştur, [şun] Âgehî Dede [sat].

2- Âğazâde: Şeyh Mehemed Efendi, Gelibolu dergâhının bânisidir, fevt 1063 [sat].

3- Ah-

med Dede: Münecimbaşı, 1113 senesi Mekke-i mükerreme'de şeyhiken fevt olmuşlardır. Şi'irlerinde Âşıkî tahallus ederler [sa].

4- Enis Receb Dede: Edirnevîdir. Muradiye hânîkahı şeyhi iken 1147 senesinde fevt olmuşlardır, [sa].

5- Enisî Mustafa Dede: Edirnevî ve Enis köçeği. Mısır'da şeyh olup 1140 hududunda vefat etmişlerdir [dal].

6- Esif Dede: Sıdkî derviş Muhammed Tavışanlı şeyhi 1145 tarihinde vefat etmişlerdir [mim] .

7- Derviş Ünsî: Bostân-ı evvel asrının fukarâsındandır. Trablusşam dergâhında fevt olmuştur.

8- Ârâmi: Âstâne-i Hazret-i Pîr'de 1040 hududunda fevt olmuş [dal].

9- Ahmet Dede: Moravî

10- İlyas Paşa:

11- Ânî Dede:

12- Ümîdî:

13- Ergun

14- Enîs-i Mısır

15- Bakayî; Kefevî Derviş Abdülbâkî. 1000 hududunda fevtolmuş [ha].

16- Berrî: Magnisâvî Attâr Derviş Mehemed'dir. 1128 târihinde fevtolmuşdur [sa]

17- Pervane: Şem'î köçeği 950 hududunda vefat eylemiş [dal].

18- Pîrî Dede: Derviş İsa 1050 hududunda Şam'da vefat eylemiş [dal].

19- Bedreddin Çelebi

20- Pindârî

21- Bâlî

22- Bakî: Şeyh-i Yenişehir

23- Behlül

24- Pîrî

25- Tabî: Karahisarî Derviş Ahmed'dir. 11-00 hududunda fevtolmuş [dal].

26- Tâib: Gavsî Dede biraderi Aşçı başı Derviş İsmail. 1126 târihinde fevt olmuş-dur [dal] .

27- Sâkib Dede: Kütahya şeyhi İzmîrî Mustafa Dede fevt, 1148 [mim],

28- Cünûnî : Ahmed Dede, Karamani. Bursa şeyhi. 1030 tarihinde vefat eylemişdir [dal].

29- Celâl Çelebi: Cemal Çelebi'dir. Edirne.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 20

30- Cevrî Dede:
31- Hayatî Dede: Hicaz ve Mekke canibinde 1050 hududunda fevtolmuş [â]
32- Hicâzî Dede: Şam dergâhında 980'de vefat etmişdir [dal] .
33- Habîbî: Bosnavî Dervîş Habîb-i acîb-üt-tavr. 1053'de fevt olmuş [sat].
34- Hâfız-ı Konevî: 950 hududunda [ti].
35- Hâletî-i Mevlavî: 1012 târihinde fevt şüde [dal].
36- Hasib Mehmed Dede: 1013 senesi İz-nik'de fevt şüde [şun].
37- Hilmî: Dervîş Abdülhalim, Kasım paşa tekkesinde kari-i Mesnevi iken Hicaz'da 1180 hududunda fevt şüde [dal]. Arabzâde diye meşhurdur.
38- Hilmî: Bustân Efendi.
39- Hâfızî Dede:
40- Hayreti:
41- Hüsâm Dede:
42- Dervîş Hazım: ez bendegân-ı Sultân-ı Dîvânî.
43- Hudâyî Dede: Peder-i Şâhidî Dede fevt 885 der Muğla [dal].
44- Hâlis Ahmed Dede: İbn-i Sâkib Dede. 1191 târihinde fevt şüde. der Kütahya [dal].
45- Handî; Kıbrısı Hızır Dede. 1140 hududunda fevt olmuş [sat]. Der menkibe-i Siyâhî Dede.
46- Husrev Çelebi
47- Hızır Bey:
48- Hayalî;
49- Hızır Paşa:
50- Dâlî: Kartal Dede. Şam şeyhi 1040 hududunda fevt olmuşdur [dal].
51- Dânisî: Ali Dede, Kudüs şeyhi 1095'de fevt oldu [şun].
52- Derûnî: Sîneçâk hazretlerinin köçeği ve hemşehrisi. 1060 hududunda [dat].
53- Dervîş Dede: İstanbûlî. 1000 hududunda fevt olmuş [â].
54- Dervîş Dede: Arnavud. Sîneçâk Dervîş Osman'dır. 1055 hududunda fevt olmuş.
55- Dervîş Deştî: Konevî Abdülhay. 1040 târihinde fevt olmuşdur [şun].
56- Dakîkî Dede:
57- Dervîş Çelebi
58- Hilmî: Bursa şeyhi Salih Dede ki Cünûnî köçeğidir. 1073 târihinde vefat etmişdir [dal].
59- Zihnî: Dervîş Hasan 1118 târihinde Kasımpaşa'da fevtolmuşdur [mim].
60- Rüsûhî: Galata şeyhi Şârih-i Mesnevi Ankaravî ismail Dede 1041 târihinde fevt [mim].

61- Rûhî-i Bağdadî: Şam dergâhında 1014 târihinde vefat etmişdir [dal].
62- Rahmeti: Serez-şeyhi Rahmetullâh Dede. 1130 târihinde vefat etmişdir [dal].
63- Reşkî: Ali dede, İstanbûlî'dir. 1108 târihinde Konya'da vefat eylemişdir [sun].
64- Resîmâ: Ahmed Dede, Üsküdâri. Hâlâ Yenişehir-i fenâr şeyhider.
65- Rahmî Dede:
66- Refî Dede
67- Receb Dede tarikâtı
68- Siyahî: Kıbrıs şeyhi Mustafa Dede 1122 târihinde vefat etmiş [mim].
69- Sâhib: Bursa şeyhi Salih Dede-i sântdir. 1131 târihinde fevt olunmuştur [sat].
70- Semahat: Hâlâ Edirne şeyhi Ömer Dede Efendi'dir.
71- Sâlik Dede: Kasımpaşa şeyhi Seyyid Halîl-i sânidir. 1135 târihinde vefat etmiştir [sat].
72- Sâmî: Musuliyül'asıl Yûnus Dede. 1097 târihinde fevt olmuşdur [sat].
73- Simâ'î: Dervîş Hasan. 997 târihinde vefat etmişdir. [ha].
74- Servi: Vilâyet-i Hamid'de Burdur kasabasındadır. 1000 hududunda (dat).
75- Sûzi : Dervîş Osmân-ı Mardînî. 1085 târihinde Konya'da fevt olmuşdur [dal ve nun] .
76- Sultan Simâ'î:
77- Sırrî Abdi Dede:
78- Sırrî Dede:
79- Sâatî Dede:
80- Said Dede:
81- Şâhidî Dede: Der sikr-i Adnî Dede Şâhidî Dede: Muğla şeyhi. Sultân-ı Dîvanî mürebbâsı. 957 fevt şüde [mim].
82- Şuhûdî Dede: Hazret-i Şâhidî mürebbâsı. Muğla'da şeyh olub 1000 hududunda [â].
83- Şifâyî: Mehmed Dede birader-i Hasan Efendi zade. Anadolu Kazaskeri iken terk edüp Mısır'a şeyh olmuşdur. 1082 târihinde fevt olmuşdur [nun] ve [şun].
84- Şeyhî: Mehmed Dede. Bursavî Sâhib Dede'nin biraderi ve cânîşînidir. Fevt 1151 [nun] ve [sat].
85- Şeyhî Dede: Beşiktaş şeyhi Memiş Efendi. Fevt 1126 [sat].
86- Şem'î Dede: Mütercim-i elfâz-ı Mesnevi. Fevt 936 [â].
87- Şeyda Dede: ez bendegân-ı Sultan Dîvânî. Fevt 936 [dal].
88- Şekib Ömer Dede: Halep şeyhi. Fevt 1135 [şun].

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 21

89- Şânî Dede: Şem'î köçeği [â].
90- Şehlâ Dede: Derviş İsmail. 1080 târihinde [mim].
91- Şûrî Dede: Hazret-i Sîneçâk köçeği 990 hilâlinde [â].
92- Şeffî Dede: Kefevî Derviş Muhammed. Fevt 1082 [nun] ve [şun].
93- Şinâsî Dede: ki Kafzâde'nin Zübdetül-eş'âr'ından menkuldür.
94- Şehidi Dede: Derviş Hüseyin'dir. Fevt der Edirne 1100 (dal).
95- Şeyda Dede: Derviş Abdürrahîm-i amâ. El'ân serdefter-i üstâdân-ı musikî-dir.
96- Şem'î:
97- Sabûhî: Ahmed Dede. Yenikapu şeyhi. Fevt 1157 (dal).
98- Safi: Mûsâ Dede. Yenikapu şeyhi. Fevt 1157 (dal).
99- Sadri: Mehemed Dede. Kıbrıs şeyhi. Fevt 1157 (dal).
100- Sâdikî Dede: Sultân-ı dîvânî köçeklerinden. Fevt 936 (dal).
101- Safî Dede: Bu dahi.Fevt 936 (dal). Halîfe der Mısır.
102- Sâdik Dede: Fevt 936 (dal)
103- Samtî Dede: Konevî. 1040 hududunda (dal).
104- Sun'ullah Dede: Sun'î tahallus eder. 1000 târihinde Galata'da vefat (ha).
105- Safâyî Dede: Sinobî. Fevt der Galata 936 (ha).
106- Sâbir Dede: Pârisâ Mehemed Efendi'dir. 1090 (sat).
107- Safî Dede: Şirazî. 1100 hilâlinde (dal) der menkabe-i Vecdi Dede.
108- Sıdkî Dede: Konya'da 1050 hududunda fevtolmuş (dal).
109- Sâhib Dede: Bursnî derviş İsmail. 1140 hilâlinde (nun) ve (sat).
110- Safâyî Dede: Kasımpaşa'da 1100 hilâlinde (sat) der menkabe-i Seyyid Halil Dede Şeyh-i Kasımpaşa.
111- Za'fi Dede:
112- Zamiri Dede:
113- Talibi Dede: Şiraz şeyhi Hasan efen-di. 1130 hilâlinde (mim).
114- Tâlib Dede: Tokat şeyhi Mehemed Dede. 1100 târihinde (şun)
115- Toganî Ahmed Dede:
116- Tâhir Hüsâm:
117- Tarîkatî Emir Dede
118- Ubeyd Dede: Eğirdir şeyhi Ubeydullah Dede. Fevt 995 hududunda Konya'da (mim).
119- İlmî Dede: Şam şeyhi fevt 1020 hududunda [mim].

120- Arzî: Mehemed Dede. Galata şeyhi. Fevt 1075 [şun] ve [nun].
121- Abdi Dede: Abdülvehhâb-ı Sâbûn-i Hemedânî müellifi kitâb-ı Menâkıb-ı Sevâkıb, Fevt der Şam sene 954 [ha].
122- Adnî Dede: Belgrad şeyhi. Fevt 1100 hududunda [mim].
123- Arif Ahmed Dede: Peçevî. Yeni Kapu şeyhi fevt 1137 [mim] ve [sa].
124- Arif Dede: Siyahi Dedezâde Kıbrıs şeyhi. Fevt 1135 hududunda [mim].
125- Âşî Dede: Fevt der Şam 1060 hududunda [dal].
126- Âzîzî Dede Vodina şeyhi. Fevt 1140 hududunda [mim].
127- Aziz Dede: Bağdad şeyhi fevt 1150 hududunda [sa].
128- Uzleti Dede: Değirmencizâde. Fevt 1079 [şun].
129- Arşî Dede: Mora'da ârâm etmekte iken 100 târihine karîb fevt olmuş [â].
130- İlmî Dede: Selânik'de salim. Fevt 1140 hududunda [sat].
131- Atîk Dede: Arif Çelebi-i sâni:
133- Arif Dede: Der zikr-i Şârih.
134- Derviş Osman: Türbedâr.
135- Alâeddin Çelebi: Der Ergen Sultan.
136- Gavsî Dede: Ahmed Dede. Galata şeyhi fevt 1109 [sa].
137- Garîbî Dede: Vardar yenicenin dendir fevt 954 [â].
138- Garîb: Mustafa Dede
139- Ganem Dede:
140- Fedâyî Dede: Burdur şeyhi mehemed Efendi sene 985 [mim].
141- Fâzıl Halil Dede: Kasım paşa şeyhi Abdî Dedezâde sene 1088 [mim].
142- Fahrî Dede: Haleb şeyhi Kılısiyül mevlevî.
143- Fennî: Mehemed Dede. Musâhib-i Şehriyârî. Fevt 1120 [şun] ve [nun].
144- Fasîh: Ahmed Dede Fevt der Galata sene 1111 [sa] ve [nun].
145- Fevzî: Mustafa Dede Köprülüzade kâtibi. Fevt 1100 hududunda [sa].
146- Fazî Dede: Akhisar'da zâviyedâr. Fevt 950 hududunda (ta) ve (a).
147- Fennî Dede: Sükuti Derviş Yusuf sene 1077 (dal) ve (nun) ve (sa).
148- Fevri Dede: Ez kudemâ. Fevt 970 (dal) zikr-ı Hamza Dede
149- Fânî Dede: Lâzikiye şeyhi. Fevt 910 (dal).
150- Fenâyî Dede: Fânî köçeği Fevt 925 (dal).

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 22

151- Fırakı Dede:
152- Ferruh Çelebi:
153- Derviş Feyzî-i Belhi: Den menkıbe-i Fâzıl Halil Efendi.
154- Kadir Ahmed Dede: Pindârî Yenikapu şeyhi. Fevt 1120 (dal).
155- Kadri Dede:
156- Kasım Dede. Der pîş-i sürh-i Hüseyin Efendi.
157- Kemal Ahmed Dede: Yenikapu dergâhının banîsidir. Fevt 1010 hududunda (dal).
158- Günâhî: Hasan Dede. Vardar yenicisi'nden Sîneçâk hazretlerinin köçeğidir fevt 1180 hududunda (a).
159- Kelâmî: Cihan Dede Fevt 1050 hududunda (dal).
160- Kâmili Ahmed Dede: Mağnisavi. Fevt 1068 (dal) ve (nun).
161- Kâmili: Ali Dede. Kasım Paşa şeyhi fevt 1190.
162- Kâtibi: Mustafa Dede Bosnavî fevt 1070 der Yenişehir (sat).
163- Kerîm Dede:
164- Külhanî Dede:
165- Güvâhî Dede:
166- Lokmânî Dede: Sâhibi menâkıbı manzume fevt der Konya sene 1000 hudûnda (dal).
167- Lisanî Dede: Galata'da medfundur (dal).
168- Sâlî Dede: Güzelhisar'da şeyh. 980 hududunda (mim).
169- Lebîb Ahmed Dede: Sofyadandır fevt der Yenikapu sene 1126 (mim).
170- Mukim: Mehmed Dede. Tokat şeyhi fevt 1130 hududunda (mim).
171- Melâmî Dede: Sultân-ı dîvânî mensuplarındandır. Fevt 980 hududunda (dal).
172- Mahremî Dede: Sultânî Dîvânî mensuplarındandır. fevt 950 hududunda (dal).
173- Manevî Dede: Bosnavî derviş Süleyman. Fevt 1087 (şun) (nun).
174- Ma'nevî Dede: Selânikî. Fevt 980 hudûnunda (a).
175- Ma'nevî Dede: Konevî 1000 hudûnda (a).
176- Munis Dede: Emin Dede köçeği sene: 1145 hududunda vefat eylemiştir (dal).
177- Meyyal Dede: Şehlâ derviş İsmail'dir sene 1080 (dal).
178- Derviş Mazlum:
179- Muhlis Efendi:
180- Mehmed Dede: İbn-i dânişîMidâdî: der fikr'-i Gürcizâde Mehmed Paşa: Karamânî
182- Muzaffer Çelebi: 79'da azil

183- Neşâtî: Ahmed Dede: Edirne şeyhi fevt 1085 (sa).
184- Nâcî: Ahmed Dede Yenikapu şehididir. Fevt 1123 (şun) ve (nun).
185- Nesîb: Yusuf Dede konevidir. Yenikapu şeyhi iken fevt 1126 (şun) ve(nun).
186- Nasîrâ Dede: Bağdat şeyhi. Fevt 1049 hududunda (mim).
187- Nâyî Osman Dede: Galata şeyhi Fevt 1142 (dal).
188- Nutkî: Ali Dede. El'an Yenikapu şehididir. Abdullah.
189- Nazili Dede: Bosnavî derviş Ali fevt 1140 hududunda (dal) ve (nun).
190- Nazmî: Hasan Dede Bosnavî Mısır şeyhi fevt 1125 (şun) (nun).
191- Nehcî Dede: Sarih Nehcî derlermiş fevt 1128 (şun).
192- Necâsî Dede: 1000 hududu (dal).
193- Nigâhî Dede: Küttâbdan iken terk-i namusu âr etmiş 940 hududu (tı).
194- Niyaz Dede: Bursavî pek kudemâdandır (tı).
195- Nurî Dede: Karahisarî derviş Ahmed Kütahya'da. Fevt 1201
196- Nasır Abdülbâkî Dede
197- Vefâî: Ebubekir Dede Halebde meşhur fevt 991 (mim).
198- Vecdî: Mustafa Dede: Yenişehir şeyhi fevt 1080 (mim).
199- Vehbî Dede: kudemâdandır (dal).
200- Vehbî Dede: Edirnevi Derviş İbrahim fevt 1112 der İskenderiyye (şun).
201- Vâsîf Dede: Ezbedegân-ı Sultânî Dîvânî. Fevt 936 (mim).
202- Hemdemî Dede: Galata'da medfundur. Fevt 1091 hududunda (dal).
203- Hey'eti Dede: Kanbur Derviş Mehmed-i Edirnevî Fevt 1110 hududunda (dal)
204- Yahya Dede: Bağdat şeyhi fevt 1100 hududunda (mim).
205- Yûsuf Dede: Beşiktaş şeyhi fevt 1080
206- Yûsuf-ı Sîneçâk: Edirne şeyhi. Sahib-i Cezîre-i Mevleviyye fevt 953 Südlüce (a)
207- Derviş Yakîn:

Şeyh galibin pek kısa bir tarzda vücuda getirdiği bu krokiyi Esrar Dede tevsir etmiş ve malûm olan tezkireyi yazmıştır. Yalnız Esrar Dede tezkiresinde mevzu bahis edilen şairlerin yekûnu 124'tür. Demek oluyor ki, Esrar Dede bunlardan bazıları hakkında malûmat elde edememiş ve yahut onların şiirlerini bulamamıştır.

Saadettin Nüzhet

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 23

Edebiyat Kitapları

Lise ve muallim mekteplerinde okutulan Edebiyat kitapları ihtiva ve tetkik ettikleri bahis ve meseleler için ne talebeye yardımcı, ne de muallime rehber olabilecek mahiyette değildir. Gerek edebiyat nazariyatını, gerek tarihini talim maksadıyla kaleme alınan bu klasik kitaplar her şeyden evvel dikkat ve itinadan mahrumdur. Bir kitap, birkaç defa basıldığı halde ilk ve son tabılar arasındaki fark, yalnız bazı edebi parçaların tayyından ibarettir. Müelliflerin klişecilikten vazgeçip ciddî olmaları çok temenni edilir.

Birçokları gramer gibi, Edebiyat nazariyatını da istihfaf ederler; ben bu zümreden değilim. Basit ve mürekkep cisimlerin hikemî ve kimyevî havasını, terkebini bilmeyenlere kimyager denilmediği halde fizisyen, doktor, mimar, mühendis, botanist ilh.. buna kıyas edilmelidir— teşbihi, istiareyi, tezadı vesaireyi bilmeyenlere, fasahatle belâğati tafriğ edemeyenlere edebiyatçı unvanı verilmekte mahzur görülüyor. Fennîn bu titizlisine mukabil Edebiyatın civanmertliği hayrete şayan değil midir? Fakat bu civanmertliğin, deryadillğin sebepleri vardır. Tanzimattan bugüne kadar edebiyat nazariyatını talim için birçok kitaplar yazıldı; bunlar içinde Aydın valisi, Dahiliye nazırı Reşit B. in Mektebi Sultani için kaleme aldığı "Nazariyatı Edebiye"yi istisna edecek olursak hangisi edebî san'atları psikolojik birer hadise olarak müspet bir tarzda tetkik ve izah etmiştir? Ne yazık ki bu kıymetli müellif ciddî bir muakkip bulamadı. "Nazariyatı Edebiye" den evvel ve sonra yazılan edebiyat kitapları, kani tefekküre sevk etmek hassasından külliyyen mahrum kuru tariflerden, söz yığınlarından ibarettir.

Bugün lise 1'inci, muallim mektepleri 5'inci sınıflarda okutulan Ali Canip B.in kitabı, lise talebesinin sonraki sınıflarda göreceklere edebiyat tarihine hazırlanmak için iptidai malûmatı muhtevi yegâne kitaptır. Bu sene altıncı defa tabedilen bu eserin verdiği malûmat nakâfi, hatta biraz da yanlıştır. İddiamı ispat için kitabın ihtiva ettiği mebahisi birer birer letkîk edeceğim:

1— Nazım ve Nesir, Hece ve Aruz vezinleri. Darülfünuna hazırlanan gençlere vezin hakkında verilmesi zarurî muhtasar ve müfit malûmatı muhtevi olması lâzım gelen bu bahiste veznin şöyle bir tarifine rasgeliyoruz:

"Mısraların

böyle hece itibarıyla sayılı ve denk oluşuna vezin derler. S: 8". Bu sözle ne ifade edilmiş, veznin mahiyeti hakkında ne öğretilmiş olur? Bilhassa hece ve aruz vezinlerine dair birçok numuneler gösterildiği halde ritmik, metrik vezinler lâyük olduğu gibi tetkik edilmemiş ve bugün cihanı velveleye serbest nazım tamamen meskût geçilmiştir. Sonra, aruzun, edebiyatımızın muhtelif devrelerinde maruz kaldığı değişiklikler ve bugünkü hece ile aruz arasındaki münasebetler izah edilmemiştir. Kanaatime göre, bugünkü hece vezni, Halk ve tekke edebiyatının hecesinden ziyade aruza daha çok medyundur.

2— Mecazlar, Manaya ait san'atlar. Çok ehemmiyetle tetkik edilmesi icap eden bu bahis maalesef kitabın en sönük yeridir. Bir defa, kitabın izahatına nazaran, bunlar oyuncak mahiyetinde şeyirdir. Halbuki sanatkârların duyuş itibarıyla birbirleriyle olan münasebetlerini bu san'atlardan istidlal edeceğiz. Edebî mekteplerin tayininde bunlar çok büyük âmil olacaklardır. Zira, birer tarif dahiline alınan her edebî san'at ruhî bir ameliyedir. Hem tahlilden terkibe hem de terkipten tahlile doğru p̄sikolojiye istinaden izah edilmeleri daha müfittir; ikna için ise zarurîdir. Kitabın bu kısmı psikolojiden külliyyen mahrum olduğu gibi san'atlar arasındaki ince farklar da katıyen gösterilmemiştir. Meselâ, kitaptaki izahata nazaran mecaz ile kinaye aynı şeylerdir; istiare bir tarafı düşmüş teşbih demektir; gece ile gündüzü, soğukla sıcakı yan yana getirmek tezat yapmaktır; ilh.. Bu bahis bu kadar vukufsuz bir surette tetkik ve sathî olarak tedris edildikten sonra bir fayda temin edemeyeceği muhakkaktır.

3— Edebî neviler. Bu kısım kitabın en iyi yazılmış bahislerinden olduğu halde gene aranılan vuzuh yoktur. Lirik ve didaktik nevilere izahı tatmin edecek şekilde değildir. Bilhassa didaktik nevide çok karışıklık vardır. Misâl olarak intihap veya yalnızca zikredilen parçalar verilen izahat ile kolay kolay telif edilmemektedir.

4— Millî nazım şekilleri. Halk edebiyatına bigâneliğin güzel bir nümunsu olan bu bahiste yalnız bir nokta üzerinde fazlaca ısrar edeceğim; 204'üncü sayfada şöyle bir fıkra var: "Zaten divan edebiyatı şairleri de halkı düşünmüyordu, hatta ekseriyet itibarıyla

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 16

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 24

ondan nefret ediyorlardı. Meselâ Baki "Türk ehlinin ey Hâce biraz başı kabadır" Nef'i "Türk'e hak çeşmei irfanı haranı etmiştir" demiş içlerinden hiç birisi hece veznine millî nazım şekillerine iltifat etmemiştir"

Divan şairlerinin hece veznine, halk edebiyat: şekillerine iltifat etmemelerinin milliyetperver olmadıklarını istilzam ettiği havadisı yeni bir şey değildir. Fakat artık bu kabil ithamların zamanı geçmiştir. Tarihi iyi tetkik etmek eski zihniyeti iyi kavramakla bu meselelerin daha güzel halledilmelerini bekliyoruz. Nefi gibi babasını hicveden bir adamın tehevür ânında böyle bir söz söylemesi hemen milliyet hudutlarından dışarı atılması mı mucip olacaktır? Boş yere haksızlık etmeyelim, dünkü edebî cereyanı daha şuurulu izah yollarını arayalım.

Baki'nin istişhat edilen mısraına gelince: lisanda harikulade bir inkiîp yapan büyük san'atkârın "Türk ehli" gibi bir hatayı irtikâp etmeyeceği şüphesizdir. Her sözünde muhakkak bir zekâ cümbüşü gösteren Baki, hangi miyara vurulursa vurulsun, çok zeki çok san'atkâr görünür. Muhakkak olan bir cihet varsa o da, Baki'nin, her kesin anlayabileceği değil fakat mahdut bir zümrenin zevk alabileceği bir şair olduğudur.

Müellif, Edebiyat tarihimizde hakikaten şerefli bir mevki sahibi olan san'atkârın divanını bir kere açmak zahmetine katlanmayarak lâlettayın bir yerde tesadüf ettiği müfredi senet olarak kabul etmiştir. Eğer Baki divanı açılmış olsaydı şu beyit görülecekti:

Her taç olmaz fakru fena şahına şertaç
Terk ehlinin ey hace biraz başı kabadır

Terk, kavuk gibi bir serpuş ismidir, aynı zamanda kavuğun dilimlerine de terk derler, fakru fenâ Terk ehli, Taç, sartaç, Terk, Kaba "gömlek" aralarındaki münasebetler Baki'nin ihmâl edeceği şeyler değildir.

5— Dîvan edebiyatı. Bu kısımda da evelki tabılara nazaran çok ihtisar var, alâ; divan edebiyatına isim verme ve karakterize etme sadedinde bazı mülâhazalar var, müellifin şahsî kanaatları olduğu için buna da bir şey demeyeceğim, lâkin işaret etmek istediğim bazı hatalar var.

S: 298;

Key badiyegerdi hadi nevert
Nazik bedenîyle nazpervert

İzahı; Key: ki ey. Badiyeger: çölde donup dolaşan. Navert: "farsî" muharebe, mücadele.
Evvela beyit şu şekilde okunacaktır:

Key badiyegerdi badnavert

Nazik bedenîyle nazpervert

Saniyen. Navert "burada, muharebe" mücadele manasına değil "yürüyüş" manasındadır; badnavert, rüzgâr yürüyüşlü demektir.

S: 317:

Nemlû eskimden zemin memlû o nem den asuman. Bu mısraın da doğrusu şöyle olmak lâzım gelir:

Nemlû eşkimden zemin memlû ünümden asuman zira denizler, göller, ırmaklar tevlit etmeyip de ancak yerleri nemlendiren göz-yaşı gökleri nasıl doldurur? "Ünüm" ile "O nem" eskiden aynı şekilde yazılırlardı. Bu mısraın altındaki şu mısradaki işaret etmek isterim:

Ahü naleme navegi peyveste ham, kaddim keman. Bazı yerlerde noktalama işaretleri kullanan müellif buradaki virgülü de yanlış yere koymuştur; virgülün yerini değiştirmek mananın vazıhan anlaşılmasına daha çok yardım eder:

Ahü naleme navegi, peyveste ham kaddim keman.

6 — Eski nesir.

Eski nesir. Eski nesir hakkında hiç bir şey öğreilmeyen bir bahis. Alınan numuneler içinde pek kısa cümlelilerle beraber uzun cümleliler, sadeler, seçililer de vardır. Fakat eski nesir demek sadece seci, cümle uzunluğu demek değildir. Asıl eski vasfını veren bir işleniş tarzı vardır. Meselâ, Nabi'nin münşeati ifade itibarıyla, Mercimek Ahmed'in kitaba alınan parçasının ifadesiyle kıyas edilmeyecek derecede olmakla beraber ondan yeni bir edaya maliktir. Mercimek Ahmed'in kısa cümleli külfetsiz yazısı Nabi'nin külfetli yazılarından eskidir. Buna bu çeşniyi veren nedir? İşte bu cihetler katiyen nazara alınmamış, ancak bu mephaste eserlerinden parçalar alınan muharrirler hakkında tarihî malûmat verilmekle iktifa edilmiştir.

Son söz olarak diyeceğim ki; fahiş hataları, tetkikini deruhte ettiği mebahisin kifayetsizliği ve sathiliği ile bu kitabın, bugünkü ihtiyaca ne dereceye kadar cevap verdiği teemmül edilsin.

Edebiyat tarihleri hakkındaki mülâhazalarımı da sonra arz edeceğim.

A. Ziya
18 Temmuz 1932

ARKADAŞ MATBAASI